

PISANII SÂNGEORZENE

- SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ -

Băile Sângeorz, jud. Năsăud

Gara C. F. R. — Vasúti állomás — Eisenbahnstation

ANUL V,
NR. 8(48),
AUGUST
2016

ÎN ACEST NUMĂR:

MENUȚ MAXIMINIAN, *TRIBUNA*, DR. A. P. ALEXI,
ALEXANDRU DĂRĂBAN, DR. LEO MUREȘAN,
IOAN MACAVEIU, DORIN DOLOGA, DAN-GEORGE UZA,
ȘTEFAN BUZILĂ, IOSIF CIUNTEREI

PISANII SÂNGEORZENE

- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL V, NR. 8 (48), AUGUST 2016

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor **FLORIN HODOROGA**
teolog **ALEXANDRU DĂRĂBAN**

REDACȚIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
alexandrudaraban53@gmail.com

TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

<https://pisanisang.wordpress.com>

COPERTA I: Gara CFR din Sângeorz-Băi din alte vremuri

(Foto: Dorin Dologa, Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, Colecția de fotografii)

COPERTA IV: Alexandra, Ana și Oana Hoza (Foto: Menuț Maximinian)

Cuprins

<u>CUPRINS</u>	5
-----------------------------	---

EXCELLENTIA – ALEXANDRA, ANA ȘI OANA HOZA

MENUȚ MAXIMINIAN, <i>Felicitări! Unic!</i>	9
MENUȚ MAXIMINIAN, <i>O sângeorzancă prima la Academia Tehnică Militară</i>	11

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

*** <i>Încă o dată fondurile grănicerești năsăudene</i>	15
DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI, <i>Fondurile grănicerești din Năsăud</i>	21
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Dr. Leo Mureșan</i>	24
Dr. LEO MUREȘAN, <i>Apele minerale ale Sângeorgiului-român</i>	26
IOAN MACAVEIU, <i>Fur standhafter Ausharren</i>	31
*** <i>Conferința alegătorilor din comitatul Bistrița-Năsăud</i>	33
DORIN DOLOGA, <i>Intrarea României în primul război mondial</i>	36
DORIN DOLOGA, <i>Lista alegătorilor din Sângeorz-Băi pentru Senat din anul 1919</i>	39
DAN-GEORGE UZA, <i>Gromovnic, file de poveste</i>	49

TRADIȚII

ȘTEFAN BUZILĂ, <i>Nunta la țăranul român din jurul Năsăudului – VI</i>	55
IOSIF CIUNTEREI, <i>Pe coclaurile Sângeorzului</i>	59

Dela stg la dr. primul necunoscut,
Iustin Sohorca directorul statiunii
balneare, Emil Marica, casier, Joja Al
magazioner,

Fotografie din colecția Dan-George Uza

Excellentia

Alexandra, Ana și Oana Hoza

Felicitări! Unic!

Surorile Hoza, de la muzică, la haina militară! 3 fete din Sângeorz-Băi și o poveste frumoasă

MENUȚ MAXIMINIAN

O poveste frumoasă își are începuturile la Sângeorz Băi, acolo unde trei surori, îndrăgostite de muzică, au pornit în lume din cadrul unei familii cu nume cunoscut în zonă – Hoza.

Fiica mai mare, Alexandra, a cochetat o vreme cu folk-ul, iar surorile ei – Oana și Ana Hoza cu muzica populară, aducând mai multe trofee pentru județul nostru împreună cu Ansamblul „Păunița”. Vocile lor au fost apreciate de specialiști, putând face fără nicio problemă o carieră în muzică, însă fetele au ales un alt drum. Unul mult mai greu, cel al hainei militare, însă cu satisfacții pe măsură. Alexandra Hoza a terminat anul trecut Colegiul Național Militar „Ștefan cel Mare” din Câmpulung Moldovenesc, cu rezultate deosebite – 9,59 media de bac, fiind acum studentă în anul I la Medicină Militară la Târgu Mureș.

Anul acesta, Oana Hoza, fiica mijlocie a familiei, a avut examenul de bacalaureat cu media 9,23. Tânăra absolventă dorește să urmeze mai departe cursurile Academiei Tehnice Militare, săptămâna viitoare fiind prezentă în Capitală pentru a susține examenele la engleză – marți și matematică și fizică – miercuri. Întrebată cum a fost examenul de bacalaureat și de ce a ales acest liceu greu, Oana ne-a declarat: „Am fost de câteva ori la sora mea mai mare, în anul care ne desparte la școală și mi-a plăcut foarte mult ceea ce am văzut rămânând fascinată de uniformă și disciplină. Nu mi-a părut rău că am urmat Liceul Militar și le mulțumesc profesorilor și cadrelor militare care au fost implicate 100% în șlefuirea noastră pe acest drum”.

Am stat de vorbă și cu mama care, profund emoționată, ne-a declarat: „Nu poți fi decât mândră să ai asemenea fete care au pornit pe acest drum din propria lor inițiativă. Noi nu am făcut altceva decât să ne rugăm bunului Dumnezeu să le dea sănătate și putere, iar lor să le spunem să fie în această lume întotdeauna oameni, la fel ca înaintașii lor și să fie mândre că au ales acest drum de a îmbrăca haina militară și de a apăra țara”. Mai mult, se pare că vom avea o premieră în județul nostru când toate cele trei surori din familie vor urma cariera militară, fiica cea mică, Ana, trece acum în clasa a VIII-a și le-a spus părinților și surorilor ei că la anul prima ei opțiune este Colegiul Militar. În urmă cu ani, liceul militar era considerat

MENUȚ MAXIMINIAN

un coșmar, acum tinde spre ideal, pentru că împletește armonios candoarea anilor adolescenței cu o instrucție cazonă, care până la urmă construiește caractere. Dacă nu ar fi așa, probabil că trei fete din aceeași familie nu ar opta pentru aceeași unitate școlară, acolo unde admiterea înseamnă și examen, nu doar cel de evaluare națională, iar absolvirea se face, preponderent, cu medii peste 9 la Bac, cu două limbi străine cunoscute, cu garanția de a intra la facultate, cu prieteni făcuți dintr-un grup de elită, coordonați de profesori de excepție.

**Ana și Oana Hoza încântând cu pricesne credincioșii ortodocși din
Parohia Jucu-Gară
(Foto: Ionuț Rusu)**

O sângeorzancă, prima la Academia Tehnică Militară din București

MENUȚ MAXIMILIAN

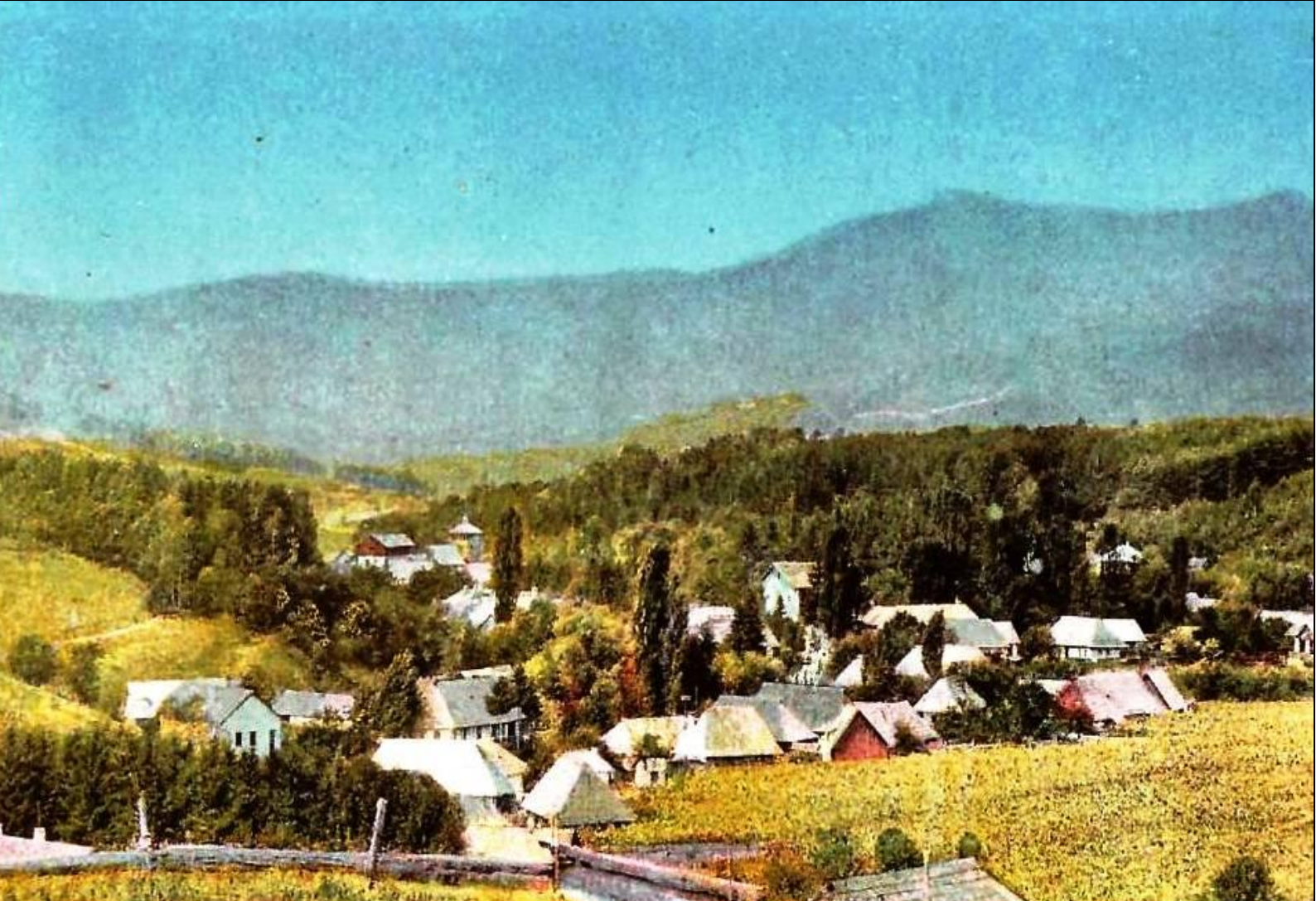

Bucurie mare acasă, la Sângeorz Băi, în familia Hoza. Oana Hoza a fost prima admisă la Academia Tehnică Militară din București, la Programul de studii Materiale energetice și apărare CBRN (Chimice, Biologice, Radiologice și Nucleare). Cu media de admitere 9,92, Oana a demonstrat încă o dată că din județul nostru pornesc în lume tineri cu care ne putem mândri. Oana a absolvit anul acesta Colegiul Național Militar „Ștefan cel Mare” Câmpulung Moldovenesc, având la bacalaureat media 9,23. Pentru Academie, Oana a susținut examene la engleză, matematică și fizică. Reamintim faptul că tânăra a ales să urmeze un liceu militar deoarece sora ei mai mare, Alexandra Hoza a terminat același colegiu anul trecut, cu media la Bac 9,59, fiind studentă la Medicină Militară la Târgu Mureș.

De asemenea, se pare că și fiica cea mai mică a familiei Hoza, Ana, dorește să meargă pe același drum, anul acesta urmând să fie elevă în clasa a VIII-a, însă rezultatele la învățătură sunt promițătoare. Avem, astfel, o familie unicat în care toate cele trei fete doresc să meargă pe drumul armatei¹.

¹ Fotografiile din articolele semnate de Menuț Maximilian aparțin autorului.

BISERICĂ ȘCOALĂ SOCIETATE

Stațiunea Sângeorzului în alte vremuri

(Foto: Dorin Dologa, Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale)

ÎNCĂ O DATĂ FONDURILE GRĂNICEREȘTI NĂSĂUDENE

Dintre ținuturile militarizate în suta trecută este și ținutul Năsăudului cu valea Bârgăului și a Monorului.

Din timpurile cele mai vechi, pe care le cunoaște până acum istoria acestui ținut, locuitorii lui au oameni liberi. Se asigură libertatea lor începând de la diploma lui Matia până la diploma de militarizare a fericitei împărătese Maria Tereza, prin acești locuitori liberi s-au constituit în al II-lea regiment românesc de graniță, în exercitarea și neconturbarea în libertate a drepturilor și prerogativelor ce erau împreunate de aceea, atât din punct de vedere al dreptului public, cât și mai vârtos al celui privat.

E necesară această schițare istorică în liniamentele sale generale ca să se poată mai ușor vedea fazele dezvoltării culturale și materiale bazate pe drept și lege, cât și mai vârtos în această oglindă slăbuță să se reflecteze prezentul care stă în contrazicere mare cu dreptul istoric și justele pretențiuni ale acestui ținut.

Ca oameni liberi, românii mărgineni au avut drepturi regale, dintre care cel mai de căpetenie a fost al cârciumăritului. Pe acesta l-au exercitat locuitorii liberi ai acestui ținut înainte de militarizare, iar cu ocazia militarizării venitele acestui drept au [inclus] în înființatul fond de provente, menit a acoperi lipsele administrării interne din ținutul regimentului, căci erarul nici spre acele scopuri nu a contribuit cu nimic.

În anul 1841 a înființat populațiunea grănicerească din al II-lea regiment, din propriile sale mijloace, așa numitul fond de montur, fără ca fondul țării ori fiscul militar să fi contribuit cu ceva și la acesta.

După desfacerea graniței, prin diploma din 27 august 1861, se recunoaște fondul de provente ca proprietatea grănicerilor.

Cu ocazia desființării graniței, însă, proprietarii grăniceri ai fondului de montur au decretat ca acela să nu se împărțească, ci să formeze un fond pentru ajutorarea copiilor la școli, pe această cale, din această derivă fondul de stipendii la care au dreptul, exclusiv, grănicerii și legitimii lor urmași.

În 1861 și 1862 au decretat grănicerii ca trei din patru părți din venitele fondului de provente să se destineze și folosească curat numai spre scopuri școlare, iar spre acel scop, în 1865, la 18 august, au și compus literele fundamentale în acest înțeles, câștigând la 23 martie 1871 Înalta aprobare a Maiestății Sale, tot sub acele condiții.

Nu mai încap nicio îndoială că aceste două fonduri formate și crescute din venitele foștilor înainte de militarizare, oamenii liberi care au avut regaliile lor și, care venite, în decursul sistării regimentului pe nedrept s-au folosit și pentru acoperirea lipselor de administrare ale regimentului. Mai târziu, însă, aceste venite în întregul, prin voința și dispozițiunea fondatorilor legali proprietari și mai pe urmă prin Înaltele Autografe împărătești

ÎNCĂ O DATĂ FONDURILE GRĂNICEREȘTI NĂSĂUDENE

s-au recunoscut, întărit și sancționat „de fonduri grănicerești, ca proprietate exclusivă a grănicerilor din al II-lea regiment de graniță și a urmașilor lor legali”.

Statutele compuse de reprezentanții legali ai proprietarilor fondurilor și așternute spre aprobare, au fost respinse în 1881 și 1886 prin ministrul de culte și instrucțiune publică, deși acele au fost alcătuite pe baza literelor fundamentale, în conglăsuire cu pretențiile fondului și după recerințele împrejurărilor și legalilor proprietari.

În 1885, Maiestatea Sa, la dorința ministerului, a denumit pe comitele substituit al comitatului Bistrița-Năsăud, baron Dezideriu Bánffy, de comisar regal spre regularea afacerilor pendente¹ de fondurile grănicerești.

Din acest timp se începe perioada suferințelor, șicanărilor, persecuțiilor, învinuirilor și a nelegalităților comise prin acest organ instituit sub mantaua de regulare.

Fiecare act al acestui organ este îndreptat contra grănicerilor spre ruina și nimicirea fondurilor.

Prin ordinațiune șterge arbitrar și oprește ca în lucrurile oficioase ale fondurilor să mai obvină numirea de „grăniceri”.

Deneagă autoritatea legală a comitetului. Pe unii membri ai comisiunii administrative îi destituie și îi suplinește „ad arbitrum²” cu alte persoane accesibile și oarecum predispușe intențiilor sale.

O volnicie urmează pe alta, având fiecare menirea de a zdrobi și nimici aceea ce dreptul a recunoscut, ce Maiestatea Sa Preagrațios prin patentele, rescriptele și autografele Preaînalte a întărit, aprobat și sancționat.

Ca să destrăbăleze, să dezbine și să intimideze pe grăniceri, ajutoarele, remunerațiunile și multe cheltuieli legale, aprobate deja de la 1862-1885 prin ministrul de culte, le dificultează și le aruncă în sarcina membrilor din deosebitele comitete. N-a recunoscut prin această procedură deoparte legalitatea comitetului, iar de altă parte a ignorat și nimicit ceea ce regimul timp de 23 de ani a aprobat și recunoscut.

Pe aceste sume dificultate și aruncate în sarcina membrilor le împrucesuează în decursul anului acestuia pe cale judecătorească prin fiscalul comitatens și prin ordin direct la casă, - contra uzului, dreptului și regulamentului, - plătește pentru purtarea acelor procese a anticipațiune de 200 fl. v. a.

Procesul pus în curgere la tribunalul regal din Bistrița pentru a arendă restantă la înaltul erar al fondului, în sumă de 14.608 fl. prin ordin comisarial îl sistează, iar plenipotența dată de fondul proprietar apărătorului său, avocatul Gavril Manu, o revocă și despre pașii săi încunoștințează în un târziu comisiunea administrativă cu adausul, că a făcut acesta din simplul motiv plenipotența n-a fost vidimată prin comisar; - deși acest proces s-a început la 1881, pe când nu avea ordin de comisar, în comitat nu era comite și fondurile stăteau sub dispozițiunile literelor fundamentale precum și ale statului înaintat demult la înaltul minister spre aprobare.

Preotul romano-catolic din Rodna-veche demanda a i se plăti salariu din fondul gră-

¹ Pendénță s.f. (inv.) dependență.

² „Ad arbitrum” = la arbitraj.

ÎNCĂ O DATĂ FONDURILE GRĂNICEREȘTI NĂSĂUDENE

niceresc. Iar când se face opunere, dă ordin direct la perceptorat sub amenințare de tragere în cercetare și suspendare din oficiu, și pe această cale solvește salariul sus-amintitului preot.

Lucruri nemaiauzite aceste. Organul pe care îl încredințează Maiestatea Sa cu puterea de comisar, ca să reguleze și apere interesele fondurilor, face abuzuri ce pun în uimire și pe cei mai nepăsători oameni.

Aceste neregularități le înscenează și execută comisarul, ca pe baza lor să deschidă calea de zdruncinare a fondurilor grănicerești prin monstrul pregătit de dânsul, iar prin ministrul de culte poreclitul și impusul „statut”.

Această batjocură alcătuită prin Bánffy, pironește grănicerismul, averile și instituțiunile lor, iar pigmeii grăniceri în frunte cu Ioan Ciocan și cu stegarul, stâlpul și apărătorul Publiu, pleacă capetele închinându-se și declarând că rămân pe terenul statului spre a lupta. Ridicol! Pentru cine? Pentru grăniceri!!

O născocire aceasta, deoarece statutul pe care îl primesc dâșii, nu recunoaște grănicerii. Ci ei rămân pe teren, ca după ce au vândut pe Christos, să-i mai împartă și cămașa.

Literal fundamentele aprobate și sancționate de Maiestatea Sa, apriat¹ dispun că cine să administreze fondurile și averile grănicerilor; statutul, care are să se compună, va fi munca delegaților grănicerilor, a adevăraților proprietari ai fondurilor, și nu Bánffy sau fie chiar și Csáky Albin.

Legea comunală, sub ale cărei dispozițiuni cade fondul ca persoană juridică, precum și legea de proprietate zice apriat că persoanele juridice singure prin reprezentanții săi își creează statute, pe baza cărora să-și administreze averea.

Cum vine comitele Bánffy și cu ministrul Csáky de impun fondurilor statut, când acele trei rânduri le-au înaintat statute spre aprobare? Cum vin dâșii să impună statute, când legea apriat nu le dă dreptul acesta?

Unde sunt abuzurile, neregularitățile care le-au comis grănicerii în administrațiunea averilor de la 1862-1885 și care ar îndreptăți ministrul să impună statute?

Conced cazul unui domn cu cei 7.000 fl., despre care știe numai el ce s-au făcut și nu vrea – sau nu poate să depună răfuială. Însă acesta nu poate fi motiv al impunerii statutului, căci el e o persoană și nu ficție sau într-un adevăr persoană juridică recunoscută din partea grănicerilor. Iar pentru fapta sa, numească-o lumea chiar crimă, nu are ministrul îndreptățirea ca fondurilor grănicerești să le impună statute, ci dorința ca pe respectivul să-l tragă înaintea legii, pedepsindu-l.

Unde este legea care dă drept guvernului, ministrului ori chiar comitelui Bánffy să transpună „ad libitum²” averea adevăratului proprietar unui alt proprietar, fără ca cel dintâi să o concedă³ și să se învoiască, iar cel de-al doilea să o voiască ori să aibă dreptul a o pretinde.

Pe baza statutului nou impus de guvern și adus în viață prin Bánffy, prin grațioasa mijlocire a lui Ciocan și clica cealaltă, fondurile grănicerești centrale școlare și de stipendii,

¹ APRIÁT, -Ă, *apriați*, -te, adj. (Înv.; adesea adverbial) Lîmpede, clar, lămurit (ca înțeles); precis.

² AD LÍBITUM loc. adj., loc. adv. După voie, după faptă, după plac; oricum. – Loc. lat.

³ CONCÉDE, *conced*, vb. III. Tranz. (Livr.) A îngădui, a încuviința; a ceda un drept, un privilegiu etc. – din fr. concéder.

ÎNCĂ O DATĂ FONDURILE GRĂNICEREȘTI NĂSĂUDENE

precum și toate celelalte proprietăți mobile și imobile ale acestor fonduri trec în proprietatea comunelor politice, iar ca proprietari a acelora devin locuitorii din cele 44 comune ce au aparținut fostului district al Năsăudului, fără deosebire de religie, națiune ori competență și fără să fi stat cu fondurile în ceva legătură de drept.

Mă mir, cum are cutezarea domnul Publiu a informa lumea, și încă pe cale publică, că rămâne pe teren, sub dispozițiunile statutului impus ca să apere pe grăniceri, când despre ei tace statutul?

Domnul Ciocan declară că o dispozițiune aprobată de Maiestatea Sa, - de unde și această scornitură, căci statutul are aprobarea contelui Csáky Albin, ministru de culte, „nu poate decât să o primească”.

Statutul impus de guvern a ajuns în Năsăud la finea lui ianuarie a.c., aceasta s-a ținut în secret și nu s-a împărtășit nici grănicerilor ale căror drepturi le nimicesc, nici comunelor politice, care prin dânsul câștigă pe neștiute, pe nedrept și fără să fi pretins vreodată aceste averi.

Se poate că această procedură a fost rezultatul conferințelor de la anul 1887, despre care amintește un Aristide în „Tribuna” și care au putut avea rezultatul ca lucrul să rămână necunoscut, atât grănicerilor, cât și comunelor politice.

Protojuzii cercuali din cele patru cercuri administrative ale comitatului, la ordinul comisarului, cu câte patru-cinci zile înainte, încunoștințau comunitățile politice ca pe cutare și cutare zi să fie comitetul comunal în cancelaria comunală, având a alege un membru care să reprezinte comuna politică în comitetul fondurilor; în multe comune însă s-au săvârșit alegerile fără a fi încunoștințate.

Multe alegeri săvârșite sunt nelegiuiri comise prin aceste organe administrative. Așa protojudele cercului Năsăud a insistat pe lângă reprezentanța din comuna Telciu ca să aleagă numai pe o lună ca membru în comitetul fondurilor pe domnul Ciocan. Nu cred că ar avea cutezarea unul din acești doi domni, atât alegătorul, cât și alesul, să-mi denege adevărul celor afirmate aici. Sunt acum cinci luni trecute fără ca domnul Ciocan să-și fi depus mandatul.

Judele procesual din cercul Beșineului, mergând la alegeri prin ținutul Monorului, a interzis reprezentanților comunali de a alege ca membri pe preoți, afirmând că preoții, conform dispozițiunilor noului statut, nu pot fi membri ai noului comitet.

Domnul președinte al comisiunii, Ioan Ciocan, a invitat prin invitător, pe membrul ales în comuna nepos, pe domnul dr. Ciuta, ca să participe la ședințele comitetului fără ca despre actul alegerii să-l fi încunoștințat oficios și să-i fi împărtășit decretul de denumire.

Pentru ce această fărâdelege?

Referitor la ședința primirii statutului, ținută la 6 aprilie a.c., îmi permit observarea și declararea:

Publiu, în raportul său publicat în „Tribuna”, despre această ședință, zice că după ce a vorbit avocatul Lica și a predat protestul lui și al consorților spre luare și includere la protocol, se scoală Dr. Artemiu Publiu Alexi și primește toate cele cuprinse în acel protest, cu deosebirea că el și cu cei de un principiu cu el nu pot părăsi terenul, ci rămân ca să lupte mai departe. Protestul său încă s-a susceput și inclus la protocol. Așa raportează în „Tribuna” d-l

ÎNCĂ O DATĂ FONDURILE GRĂNICEREȘTI NĂSĂUDENE

Publiu!

Pentru ce d-l Publiu, atâta cutezare riscată? Declar că acele aserțiuni sunt lipsite de adevăr și că ori cele zise, scrise și publicate, referitor la acest obiect de Publiu, sunt lari-fari, ori că protocolul ședinței de la 6 aprilie 1889 e un act fals deoarece la acest protocol nu obvine susceptul protestul, nici verbal și nici scris al d-lui Dr. Artemiu Publiu Alexi?

Prima clădire în care a funcționat Gimnaziul Grăniceresc din Năsăud, începând cu 1863, și clădirea actuală a Colegiului Național „George Coșbuc”, dată în folosință în 1888

Pe baza statutului, comisiunea a avut să elaboreze regulamente speciale de administrare și manipulare, iar până la aprobarea acelor erau îndreptățiți a funcționa funcționarii vechi.

Domnul președinte Ciocan, fără să fi pertractat chestiunea la locul său, adică în ședința comisiunii administrative, e scris concurs pentru ocuparea postului de prefect economic, de perceptor, secretar și controlor (vezi „Tribuna”, nr. 124-126). La aceste escrieri s-au înaintat concursuri, dar comisiunea în o ședință trecută a declarat că până nu vor veni regulamentele înaintate, aprobate, nu poate alege, la ce comisarul a răspuns prin aceea că pentru posturile scrise în concurs a denumit funcționari cu casarea postului de controlor, însărcinând pe Ioan Ciocan cu executarea ordinului său. Care apoi a și denumit!!

Aceste sunt roadele slugărniceii și ale dezbinării de către corpul grănicerilor, o voi, stâlpilor și apărătorilor!!

ÎNCĂ O DATĂ FONDURILE GRĂNICEREȘTI NĂSĂUDENE

Acei oameni, care de azi pe mâine mai stau la cârma acestor fonduri, pe cine reprezintă? Oare apără ei interesele grănicerești sau promovează cumva foloasele comunelor politice în a căror proprietate au trecut aceste fonduri??

Nici una din aceste!!

Domnul Ioan Jarda, unul dintre matadorii și sprijinatorii înflăcărați ai stării triste de astăzi, a declarat public: „Pe noi ne-au trimis în comitet ca reprezentanți comunele politice. Ar fi acum o lașitate din parte-ne dacă, conform alegerii, nu am lucra așa după cum pretind interesele celor ce ne-am trimis pe noi aici”.

Auțiți, grăniceri! Și vă cunoașteți oamenii, care lucrează contra intereselor noastre.

Principiul pe care își bazează procedarea acești apărători, este interesul personal. Acest principiu stă în contradicție cu interesele de viață publice ce pretind jertfe, abnegare, dezinteresare și, mai presus de toate, o activitate conștiincioasă întru apărarea și susținerea grănicerismului, nu ca un ce politic, ci ca comuniune de interese materiale și culturale, câștigată prin jertfe enorme de sânge și avere recunoscută și aprobată de Maiestatea Sa, susținută și apărută de lege și care comuniune a luat asupra sa nobila și măreața misiune, nu de a strica statutul, ci pe acesta a-l ajuta întru împlinirea celei mai sfinte datorințe ce o are față cu supușii întru creșterea, luminarea și promovarea culturii, științei și a moralului în acest ținut, prin susținerea de școli și așezăminte de învățământ.

Prin această procedură necorectă și lipsită de tot tactul lucrează rău guvernul, că pune o populațiune de 50 mii de suflete la arbitru unui comisar, fiind și acela în aceste chestiuni de viață foarte interesat.

Iar pe aceia care sunt născuți din sânul acestei populațiuni, crescuți în mijlocul ei și cu ale ei mijloace, acum în aceste momente critice, desfăcându-se de corpul ei și intrând în niște relațiuni noi, sprijinite prin ei spre ruina grănicerilor, îi va ajunge pedeapsa divină, batjocura și disprețul oamenilor de bine.

Am zis aceste, - de astădată pe scurt, - ca să se vadă trista stare ce apasă pe nefericiți grăniceri, căci deoparte aici a fost uzul ruginit, „că ce se întâmplă pe la noi năsăudenii nu e bine din punct de vedere al precauțiunii să ajungă în publicitate”, iar de altă parte să se vadă că domnul Publiu a fost tras pe sfoară, iar domnia-sa a voit să facă tot asemenea și cu marele public cititor al acestui prețuit ziar național-românesc.

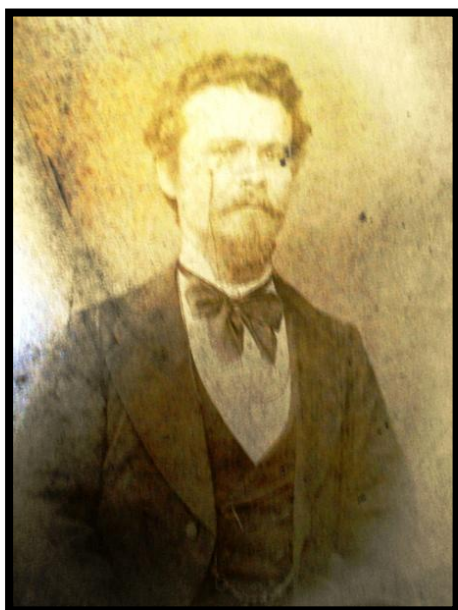
Un grănicer¹.

¹ *Tribuna*, Sibiu, Anul VI, 1889, nr. 171, pp. 682-683.

Fondurile grănicerești din Năsăud

Dr. Artemiu Publiu Alexi

- III -

Au trecut câteva săptămâni de la reorganizarea comitetului pe baza statutului impus, despre ședințele căruia v-am raportat la timpul său și despre care v-am și trimis protocolul. În acest interval s-a mai publicat în „Tribuna” declarațiunea d-lui avocat Lica și soției, s-au publicat instrumentul fundațional și statutele impuse, menite toate pentru a face lumină în cauză. Cred, totodată, că acum se vor fi dumerit spiritele ce se aflau atunci într-un fel de nedumerire sau chiar iritațiune, prin urmare, cred că se poate relua firul discuțiunii asupra acestei importante cauze, pentru a o trata cu toată obiectivitatea, cu liniștea și seriozitatea ce o merită.

În seria de articole ce am publicat mai înainte (nr. 64) am zis: Dacă fiecare grănicer va lucra de capul său agitând populațiunea grănicerească în direcțiunea ideilor sale, fără a ține seamă de ceea ce fac alții și fără a se sfătui cu alții; dacă oamenii noștri nu vor recunoaște odată însemnătatea bunei înțelegeri, a unirii și a solidarității, și dacă în interesul acestora nu vor ști să-și stăpânească ambițiunile, să-și mai calce pe inimă și nu vor ști să aducă chiar și sacrificii etc., nu vom ajunge departe și urmările vor fi tot mai rele. Mai departe am zis că orice pași va face noul comitet, pentru a-și manifesta nemulțumirile sale, aş dori să-i facă în bună înțelegere și în unire, și aceasta se va putea face dacă vor premerge consultări confidențiale; și când am zis aceste, cred că am fost interpretul fiecărui grănicer și al fiecărui român.

Rezultatul ne spune că nu s-a realizat această solidaritate. Cel puțin în formă nu pentru că în principiu toți au fost una, toți membrii aleși s-au exprimat contra călcării drepturilor grănicerești, dar 11 inși au protestat și au părăsit arena de luptă, iar ceilalți au rămas.

Se naște de la sine întrebarea: oare cum de nu s-a putut și în formă o unitate în procedură cum de nu s-au putut uni cu toții sau în una sau în cealaltă parte? Domnul avocat Lica și-a exprimat părerea pe cale privată, că dacă ar fi convocat o conferință mai de cu bună vreme, înainte de a lua angajamentul cu anumiți membri, s-ar fi supus la votul majorității, acum însă a apucat a-și termina declarațiunea și a se pronunța în direcția aceasta, deci nu se

Dr. Artemiu Publiu Alexi

mai poate abate. Dânsul nu va face nicio presiune asupra nimănui, cui îi va conveni, va subscrie acea declarațiune, cui nu, nu. Va să zică nerealizarea unei solidarități în procedură se atribuie neconvocării unei conferințe prealabile mai de cu bună vreme.

Dorința de a se convoca această conferință era o dorință generală și, de aceea, merită să cercetăm mai de-a-proape cauzele adevărate, pentru ce nu s-a convocat, prin care, cred, că se vor delătura o mulțime de bănuieli și imputări nefondate ce și astăzi se mai fac.

Mai cred eu, că trebuie să fie limpezită întrebarea, că ce conferință ar fi trebuit să se convoace mai întâi, a membrilor comitetului vechi sau a comitetului ales pe baza statutului impus?

Până acum eu n-am auzit decât imputări la adresa membrilor noi că de ce nu s-au adunat în conferință, că de ce n-au făcut ceea și ceea. Dar eu țin că nu membrii cei noi aveau să facă cei dintâi pași pentru lupta aceasta, ei nu, ci numai membrii comitetului vechi. Aceștia au avut marea datorință ca unicii reprezentanți adevărați din toată punctele de vedere al grănicerilor, de a se înțelege în privința pașilor ce sunt de făcut. Aceasta trebuia să o facă cu atât mai vârtos, căci nu erau lipsiți nici în formă de un cap conducător care avea în prima linie sacra datorință să-și îplinească datorința de conducător.

Comitetul vechi a fost o corporațiune grănicerească legală, legal organizată și recunoscută de atare până în momentul dizolvării prin statutele impuse, adică până în 6 aprilie. Ca atare a avut președinte pe domnul vicar Grigore Moisil care ocupă această supremă demnitate grănicerească de la întemeierea fondurilor. Comitetul a mai avut și un organ legal executiv: Comisiunea administratoare de fondurile grănicerești, compusă din un președinte și șase membri.

E drept că această comisiune a suferit metamorfozări după ce a sosit d-l comisar regesc care, în urma puterii sale comisărești regești, a destituit pe trei membri, iar pe președinte l-a transformat în director executiv cu plata de 1200 fl. la an, un post nou acesta în paguba materială a fondurilor. În locul celor trei membri destituiți a numit dânsul pa alții.

Dar în cele din urmă erau destui și numai acei trei membri rămași nedestituiți din comisiune, ca împreună cu președintele executiv să ieie inițiativa convocării unei conferințe din momentul de când au sosit statutele. Aceștia, dar, nu numai erau îndreptățiți, fiind în formă și în faptă reprezentanți legali ai grănicerilor, însărcinați de aceștia nu numai cu îngrijire de buna administrare a averilor grănicerești, dar și cu apăsarea acestor averi, aveau dară sfântă datorință de a face toți pașii, îndată ce au văzut că mare rău amenință bazele acestor fonduri.

Dar în cele din urmă, dacă se face abstracțiune de la formă, comisiunea întreagă avea această datorință, pentru că și membrii cei numiți au fost grăniceri. Dacă unii dintre membrii numiți de Bánffy în comisiune au aflat de bine a protesta mai târziu când au fost aleși de comunele politice și a părăsi ședința, eu aflu mai logic ca aceștia să fi încercat de a aduce pe comisiune să fi făcut aceasta atunci când i s-au publicat statutul, adică să fi propus comisiunii ca aceasta încă să protesteze, ca organul legal al administrațiunii fondurilor. Sau dacă nu au aflat de consult să facă aceasta pe cale oficială, ar fi trebuit să solicite barem pe cale privată ca să facă aceasta președintele comitetului împreună cu toți membrii vechi ai comitetului.

Fondurile grănicerești din Năsăud

Prin urmare, dacă cineva are plăcerea de a face imputări, pentru ce nu s-au convocat conferințe prealabile, pentru ce nu s-au prezentat lucrurile de cu bună vreme, dacă cuiva îi trebuie țol de bățut, apoi, iată aici este vechea comisiune administratoare, compusă din: Ioan Ciocan, numit director al administrațiunii de Bánffy, Iosif Mihăilaș, Iacob Prădan și Nicolau Rus, membri aleși de comitetul grăniceresc, apoi Dănilă Lica, Ioan Isip și Petru Vertic, membri numiți de Bánffy. M-am aflat silit să-i pun cu numele pentru că istoricul poate să aibă lipsă de ei.

Dacă această comisiune, în urma datorinței sale ca organ legal al administrațiunii fondurilor grănicerești, ar fi stăruit ori pe cale, ori pe alta, la inițierea unor pași ce trebuiau să se facă, nu din partea comunelor politice sau al mandatarilor acestora, ci din partea reprezentanților legali ai grănicerilor, - atunci eu cred că nu puteau veni în nedumerire acei membri ce au fost aleși din partea comunelor și puteau fi mai bine orientați despre pașii ce aveau să-i facă la 6 aprilie.

Nu sună în adevăr comică, cel puțin în formă, pretențiunea ca membrii aleși de comunele politice cu însărcinarea de a primi în administrare o avere ce nu au avut-o și nu o pot avea pe baza legii, să protesteze și să nu voiască a primi administrarea, iar aceloră căroră li se ia averea aceea fără nici un temei, aceloră care sunt mandatar legal ai grănicerilor și în urma acesteia sunt datori să-i apere, de la aceia nu se pretindă ca barem să protesteze, aceia să nu zică și să nu facă nimic? O zic ca în formă, pentru că în esență comunele politice, cu puține excepții, sunt până acum identice cu cele grănicerești.

Da, eu sunt de convingerea că reprezentanții legali ai grănicerilor, adică președintele comitetului și cu comisiunea administratoare aveau datorința de a pune pe grăniceri în mișcare pe o cale ce ar fi aflat-o mai potrivită; aceștia erau acei chemați ce i-am accentuat în corespondența din nr. 35 al „Tribunei”, ca să adune pe membrii comitetului vechi la o conferință. Însă durere, nu s-a făcut, d-lor se vede că și-au uitat de datorința ce au avut și de marea răspundere ce le zace pe umeri.

Dacă vrem să fim dreți, apoi trebuie să se amintească la acest loc că președintele comitetului vechi a încercat a iniția o înțelegere, nu ca președinte al comitetului, ci ca președinte al delegației grănicerești, însă, văzând că i se fac împiedicări chiar din partea aceloră de la care trebuie să se aștepte cu tot dreptul cea mai mare sprijinire și cultivare a celui mai mare interes al cauzelor grănicerești, se vede că s-a dezgustat. Merită a se cunoaște această încercare a președintelui din mai multe puncte de vedere istorice¹.

(Va urma)

¹ *Tribuna*, Sibiu, Anul VI, 1889, nr. 114, pp. 453-454.

DR. LEO MUREȘAN

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Doctorul Leo Mureșan s-a născut în 26 mai 1846 în comuna Sân-Georgiu, lângă Năsăud (astăzi Sângeorz-Băi, județul Bistrița-Năsăud, s.n.), din părinții Vasile Mureșan, învățător la Școala Normală din Năsăud și mama Maria, născută Hangea. Părinții, deși după starea lor nu dispuneau de multe mijloace materiale, s-au îngrijit a da fiului lor creștere bună și cultură mai înaltă. Școala normală a terminat-o în Năsăud, iar cursul gimnazial la Gimnaziul Evanghelic Luteran din Bistrița, apoi la Blaj, Beiuș și la Cluj, făcând examenul de maturitate în Blaj la anul 1869. Simțind în sine vocațiunea pentru cariera de medic s-a dedicat studiului medicinei înscriindu-se, imediat după absolvirea gimnaziului, la Facultatea de Medicină din Viena, unde a mers ca stipendist a fondurilor grănicerești din Năsăud.

Cu un zel deosebit izvorât din această vocație și însuflețire pentru viitoarea sa carieră, ascultând prelegerile renumiților corifei în medicină Hyrtl, Scoda, Dummreicher, Hebra, Rokitsansky și dedicându-se, îndeosebi, studiul medicinei interne, la anul 1874 a obținut titlul de doctor.

Tot în acest an (1874) s-a căsătorit în Viena cu Maria Süß și a mers ca medic la Sebeșul-săsesc (astăzi Sebeș, județul Alba) în Transilvania de unde, după câteva luni, s-a strămutat la Hunedoara. La 1876, fiind ales medic în Rășinari (azi, județul Sibiu), a petrecut în acest opid până la 1880 când s-a mutat la Mehadia în Banat. Aici, murindu-i soția, s-a mutat în anul 1881 la Caransebeș unde, căsătorindu-se a doua oară, a petrecut ca profesor de Igienă și ca medic practic până la sfârșitul vieții.

Ca om, deși nu dulce la vorbă, totdeauna a fost amicilor amic bun, familiei tată îngrijitor, în societate plăcut, simpatic, plin de umor original care nu l-a părăsit nici în ultimele momente ale vieții. Dintre cei care l-au cunoscut toți își aduceau aminte de glumele cu care, atât de multe ori, a veselit întreaga societate a prietenilor.

Ca medic și-a câștigat renumele unui medic eminent la bolile interne, iar în toate și-a făcut nume între colegi prin agerimea în așa numita „diagnoză”, momentul cel mai însemnat la tratarea unei boli.

De câte ori s-a întâmplat că după ce toți ceilalți colegi ai lui s-au perindat la un bolnav, în ultimele momente el a fost chemat pentru a afla adevărata boală și tratamentul potrivit.

Ca profesor de Igienă a fost elevilor învățător bun și părinte sufletesc adevărat.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Ca profesor a fost activ și pe terenul literaturii igienice. Cartea sa *Igiena română* în care, într-un limbaj original, trata cele mai dese boli, a fost bine cunoscută. Afară de acestea, a apărut, tot de dânsul scrisă, *Apele minerale de la Sân-Georgiu român (Transilvania)* și o mulțime de articole publicate în *Foaia Diecesană* ce apărea la Caransebeș. Cel din urmă articol intitulat *Înveninările cu plumb* a devenit celebru între cunoscuți pentru ultimele cuvinte cu care se termină: *multe iluziuni se bagă în groapă* și în care se arată presimțirea așa zicând, divină, a morții.

Ca român a fost totdeauna curat la fapte, precum au fost și sentimentele lui, credincios, ascultător de cuvintele poetului nostru al cărui nume l-a purtat și cu care a fost înrudit.

La data de 17 august 1894 a trecut la cele veșnice. *De mortuis nil nisi bene*, strămoșescul nostru proverb, ne poruncește că în fața morții tirane să nu vorbim rău despre cel mort. În cazul de față nici nu s-a putut vorbi decât numai de bine, căci acele scăderi mici care le-a avut răposatul ca toți oamenii din lume, izvorâte din temperament și produse prin multe triste experiențe și dezamăgiri, nu au format în nici un caz partea care ar arunca umbră asupra vieții decedatului.

Întristata familie a emis un anunț funerar care cuprindea următoarele:

Pătrunși de cea mai adâncă durere și întristare anunțăm decesul scumpului și neuitatului nostru fiu și, respectiv, tată, frate și cumnat Dr. Leo Mureșan, medic practic și profesor de Igienă la Institutul Teologic-Pedagogic Diecezan din Caransebeș, care, după scurte suferințe și fiind împărtășit cu Sfintele Taine a răposat în Domnul în 5/17 august a.c. în etate de 48 de ani. Înzmormântarea va avea loc în cimitirul greco-ortodox din localitate Duminică 7/19 august la ora 3 după amiază.

Caransebeș, în 6/18 august 1894.

Fie-i țărâna ușoară și memoria binecuvântată!

Ca părinți: Vasile Mureșan, Maria Mureșan, născută Hangea.

Ca fii: Estela, Fortunat, Marian.

Ca frați și surori: Maria Luchi, Dr. Sever Mureșan – profesor la Școala de Arte din Iași, Elisaveta Tanco, Lucreția Moisil.

Ca cumnați: Iosif Luchi - maior în pensie, Dr. Pavel Tanco - profesor gimnazial în Năsăud, Dr. Constantin Moisil – profesor gimnazial în Năsăud.

Odihnește în pace bunul nostru amic, căci nouă ne rămâi neuitat în veci!¹

Începând cu acest număr al revistei vom începe publicarea celor scrise de Dr. Leo Mureșan, începând cu acele articole care se referă la apele minerale ale Sângeorzului.

¹ *Foaia Diecesană*, Caransebeș, Anul IX, 1894, nr. 33, pp. 3-4.

APELE MINERALE

ale Sângeorgiului-român din nobilul District al Năsăudului (astăzi Comitatul Bistrița-Năsăud) în nord-estul Transilvaniei

DR. LEO MUREȘAN

Prin ziare publice, ne spune o capacitate europeană, un amic al meu și al științei, că o apă renumită în Transilvania conține microbi (plante ori bureți microscopici) care pot altera sănătatea omului.

Eu constat aicea numai atâta că: astfel de ghidigării nu s-au descoperit în apele minerale ale Sângeorgiului român.

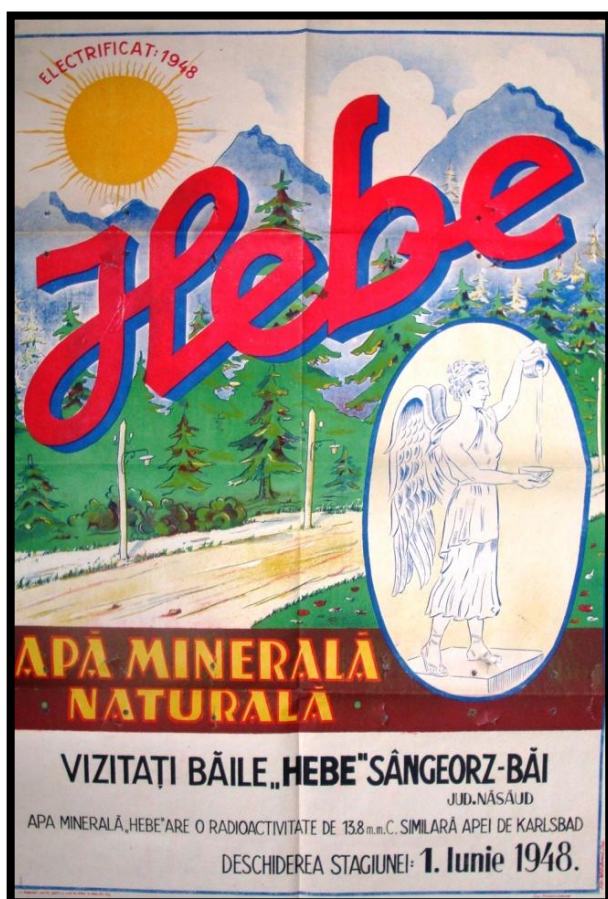
Nestrămutat e că: *apa noastră română mestecată cu vin răcorește, potolește (deprimă) mânia și o face de rușine prin blândețe*. Ea are ai acea însușire că trecându-se măsura în băutură împiedică așa numitul Katzenjammer. Sunt convins că cititorii mei care cunosc apa Borsecului îmi vor da dreptate dacă zic că apa Borsecului în astfel de împrejurări naște revoluțiune în organismul omenesc.

Apa Sângeorgiului român, mestecată așa cu vin, e o băutură briantă de masă. Cine a făcut numai o probă cu apa aceasta, se vede legat și nu se mai desparte de ea. Când o bei la izvor, pe inima goală, ea dă fior pe nări, răgăiești și pânțele, întins ca toba, lasă din corzi, se ușurează și se netezește. Respirarea e liberă. Zeci și sute de mii de oameni s-au curat¹ și, dacă

nu, atunci li s-au ușurat morburile² lor cu apa acesta, încă din timpurile poveștilor. Eu, acum bărbat, îmi aduc aminte că fiecare speculant transporta apa noastră până în inima Transilvaniei și acolo o vindea sub numele de Borsec.

¹ S-au curat = au ținut cură.

² Morb = boală.

DR. LEO MUREȘAN

Văzând și cunoscând oamenii inteligenți din graniță prețul și însușirile bune ce le are apa aceasta, au format pentru exploatarea ei, în favorul omenimii, o societate „Hebe”.

„Hebe” a luat ființă în arendă pe 30 de ani apa Sângeorgiului. Sporul e mare. Localități¹ frumoase s-au clădit, cu confort democrat.

Oamenii care făceau speculă cu apa noastră minerală, văzându-se strâmtorați și că își pierd izvorul de câștig, au început a o huli. Ei ziceau: apa nu se poate conserva, ea după un timp mai îndelungat se descompune, că lasă un precipitat (zaț, drojdie) pe fundul sticlei ermetice închise.

Dară, fiecare econom știe că brânza bine conservată și neîncepută, cu timpul devine mai cu spor și mai nutritoare. Chiar așa și apa aceasta, stând mai mult timp lasă un zaț (precipitat al fierului ei), care îmbunătățește calitatea ei. Acest precipitat lucră minunat și vindecă radical diferite forme ale morburilor omenești.

Dopul îngăurit al sticlei, la deschidere, el se înlocuiește cu altul nou ca puterea apei să nu zboare. De sine se înțelege că apa are a se păstra în loc uscat și răcoros, apoi să se întrebuințeze.

O dietă specifică pentru cei sănătoși nu cere apa noastră.

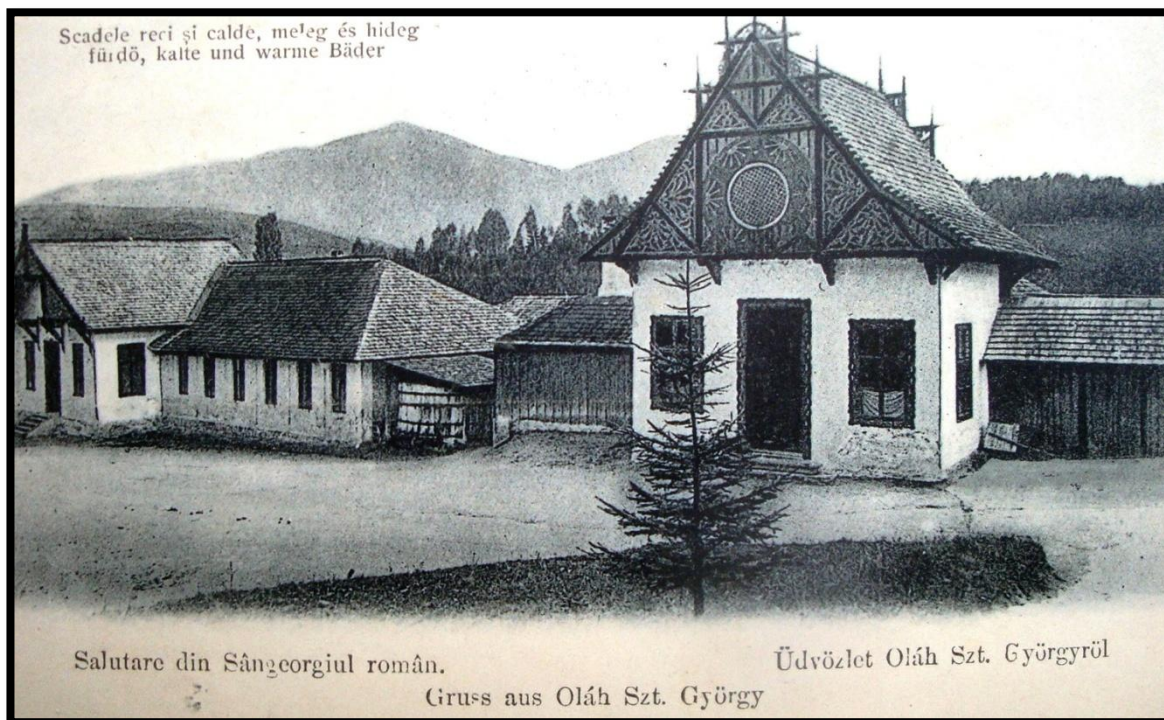
Pacienții o pot bea pe jumătate cu lapte de vacă, apoi cu cognac, cu un sirop de zmeură, etc.

Pacientul, însă, are să cheme și să consulte pe medic ca să-i ordoneze².

¹ Localități = are sensul de locații, clădiri.

² A ordina = a-i prescrie o rețetă, o dietă, a respecta un program.

Apele minerale ale Sângeorgiului-român...

Până a nu ajunge la mestecăturile eroice ale apei Sângeorgiului român, am a face atent pe cititor la un gaz (aer) ce, parte, e legat intim cu apa minerală a izvoarelor, parte bulbucind peste scoarța pământului se pierde în aer.

Noi ne ținem de gazul legat de apă și nu de fum.

Gazul acesta se numește acrime sau acid carbonic (CO_2). El are însușiri bune, dară și de tot primejdioase pentru organismul omenesc.

Însușirile cele bune sunt: apa ajunsă în stomac răcorește și stâmpără¹ setea, stomacul capătă un bold ca să stoarcă sucurile trebuincioase pentru mistuire, apoi lucră asupra intestinelor (mațelor) ca să se miște, să facă pe individ atent, că ele sunt libere și că pretind drepturile lor; pretind să fie pline, să fie în activitate.

Stomacul dictează vaselor purtătoare de sânge din pânțece (foale) și organele lui: ficat, splină, rărunchi² și bășica udului³.

Acum toate organele lucră mai repede și se grăbesc să pună pielea în sudori, să facă plumânile⁴ că ce e rău să răsuflă din corp și să tragă cu înlesnire sănătos atmosferic al Sângeorgiului român, plin de ozon.

Un învățat a arătat că: acrimea aceasta legată de apă trece în sânge numai dacă să bea pe inima goală. După ce s-a băut, o parte se eliberează din pânțece și, anume în sus, prin râgâit și în jos sub formă de vânt. Se întrebuințează deci când oamenii au greață, când voiesc să oprească vomatul și să îmblânzească nervii iritați ai stomacului.

¹ Stâmpără = astâmpără.

² Rărunchi = rinichi.

³ Bășica udului = vezica urinară.

⁴ Plumâni = plămâni.

DR. LEO MUREȘAN

În cantitate mare luată și cu stomacul plin, apa aceasta umflă stomacul și intestinele, naște nedumerire, frică, apăsare grea (presiune) pe piept și, apoi, arată semnele beției. Acestea sunt însușirile cele rele. După masă, însă, se poate bea mestecată cu vin.

Apa aceasta se folosește contra nădușelii sângelui către cap, ea direge¹ stomacul împintenă bășica udului la strecurarea apei în boală se apă.

Adevărul zis: cinstita apă sodată sau sifonul, mai nu conține mestecături fixe și, totuși, pe la noi se laudă foarte, deși în multe cazuri e stricăcioasă.

Teava sau dopul sifonului e de plumb. Acidul carbonic solvește mult-puțin plumbul care, să știe, că e venin. Și așa s-a și întâmplat înveninări. Acest sifon e în alte țări oprit². O apă minerală proaspătă, bună, simplă de izvor sau fântână, după ce ți-a stâmpărat setea și ștergi buzele umede, să știi că [ea] conține mult acid carbonic legat. În apa sodată se bagă cu puterea acidul carbonic pe cale artificială.

A te depărta de natură e crimă.

Ar fi fleacuri toate apele minerale când ai cugeta numai la acidul carbonic din ele și nu la sărurile lor. Sărurile, împreună cu gazul legat, fac minuni în contra morburilor. Apoi și temperatura apelor minerale joacă un rol eminent.

Sângeorgianul și amicul meu, profesorul de Științele naturii la gimnaziul superior din Năsăud, D-l A. P. Alexi zice într-o broșurică germană (Die St.-Georger Säuerlinge im Nord-Osten Siebenbürgens und die Flora auf dem Gebiete derselben) că: temperatura apelor

¹ Direge = drege.

² Foaia Diecesană, Caransebeș, Anul VIII, 1893, nr. 9, pp. 5-6.

Apele minerale ale Sângeorgiului-român...

sângeogene numără, vara, 11⁰C și, toamna, 12⁰C. el mai documentează că apele acestea sodate (natron) ocupă rangul prim între apele europene de aceeași valoare. Eu mă alătur la afirmarea lui Alexi.

Cine se scaldă în apa Sângeorgiului, numai o dată, vede că pielea lui se face momentan roșie de rușine pentru că nu a întrebuințat baia mai înainte¹. Omul poate numai în baie. După baie, în luna lui cuptor, e dorit soarele cald, și oamenii nu gâfâiesc când se preumblă după scaldă. Baia rece e numai pentru oameni robuști. Oamenii slabi se scaldă în băi calde care, treptat, se reduc la temperatura băilor reci.

Acidul carbonic legat de apă se întrebuințează contra sucurilor nenaturale ale stomacului, ale intestinelor. El face apetit, delătură zgârciuri (spasme) de stomac, regulează lipsa mare și mică a trupului, dacă își au izvorul lor într-o nutriție neigienică. Are influență asupra pietrelor din bășica fiarei², a udului, asupra încheieturilor noduroase și morboase de multă vreme, asupra contragerilor de mușchi, asupra înveninărilor cu metale: plumb, argint viu, etc.

Acidul carbonic legat de apă reduce volumul și sporește greutatea corpului omenesc. Face din oameni umflați și rotunzi de figură, oameni atleți și voinici. Grăsimea seacă, mușchii se dezvoltă. Reduce la starea normală. Organele nobile vitale crescute mari prin morhuri sau excese. Aici se numără ficatul mare (maiu) sub coastele drepte, splina mare (lespede) sub coastele stângi. Lucră cu rezultat bun asupra diferitelor bolfe (umflături, gute, ghințuri) precum e: scurta sub foalele mic, gușa, etc. Lărgeste canalele învelite sau obtuze cu piele mucoasă și strâmtate de morhuri precum este: canalul astupat a bășicii de fiere în gălbănare, canalul udului, a intestinului gros, a matricei (uterus), a gâtului și multe canale sau țevi ale plumânelor atacate da catar³ sau de aprindere. Piele mucoasă în aprindere se umflă.

Cantitatea acidului carbonic din izvoarele noastre ale Sângeorgiului după analiza făcută de specialistul Fr. Folberth, trimis de guvernul Transilvaniei (1857), e frapantă. E unică în felul ei și astupă gura oamenilor care laudă alte acrimi natronate ale Europei. Compoziția apelor minerale ale Sângeorgiului român a așa de norocoasă încât face un „Haupttreffer⁴” față de celelalte ape de asemenea natură.

Renumitul profesor de chimie din Viena (la care am lucrat și eu în laboratorul său, odinioară Handels Academie, cu Teclu în frunte), Dr. Ernst Ludvig, în prezent rectorul universității, singur a fost frapat de rezultatul foarte favorabil al analizei chimice ale izvoarelor Sângeorgiului român⁵.

(va urma)

¹ Acidul carbonic din apă irită pielea și sângele din organele nobile vitale interne se strecoară în vasele purtătoare de sânge a marelui organ – pielea.

² Bășica fiarei = vezica biliară.

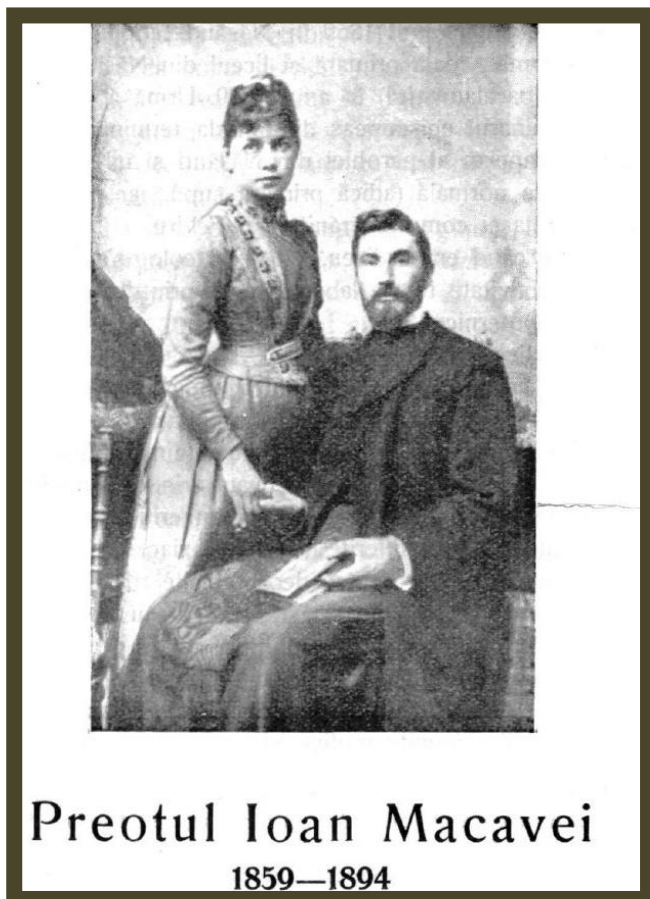
³ Catar = Inflamație acută sau cronică a mucoasei unui organ, adesea însoțită de secreție abundentă.

⁴ Haupttreffer = principal, adică lider.

⁵ *Foaia Diecesană*, Caransebeș, Anul VIII, 1893, nr. 11, pp. 5-6.

Für standhaftes Ausharren...

IOAN MACAVEIU

Viena, reședința casei noastre domnitoare și metropola monarhiei noastre, a fost zilele trecute îmbrăcată în veșmânt sărbătoresc. Tânărul și adâncgânditorul împărat al Germaniei, Wilhelm II, sincerul aliat al monarhiei noastre, îndată după manevrele de la Rohnstock, unde a fost salutat personal din partea Maiestății sale Preabunul nostru Monarh, intra în frumos împodobita Viena – să zicem, - nu pentru altceva, decât pentru a mulțumi Monarhului nostru pentru salutul împărătesc de la Rohnstock.

Pentru noi românii din aceste părți extreme ale monarhiei noastre, intrarea sărbătorească a împăratului Wilhelm în Viena are în aceste zile o deosebită importanță. Iar această importanță este pentru noi cei ce muncim în coloanele acestui ziar o mândrie națională.

Am văzut cu câtă furie turbată s-a aruncat viceprocurorul Dr. Jesszensky asupra românilor, nerușinându-se a-i numi pentru atrocitățile anului 1848 „o ceată de canibali”, nerușinându-se a numi anul 1848 pentru maghiari „o glorie eternă”, iar pentru noi românii „o rușine” și, în fine, nesfîindu-se a arăta asupra mea ca asupra descendentului celor mai periculoși agitatori, care la 1848 au aprins flăcările patriei acesteia de la Dealul Craiului până la Oituz.

Da, sunt descendentul nemuritorilor eroi români de la Năsăud care la anul 1848 au sărit întru ajutorul Tronului cu cel mai glorios steag din monarhie, care și astăzi se păstrează în sanctuarul bisericii române greco-catolice din Năsăud ca o scumpă suveniră și ca o sfântă relicvă. Da, sunt descendentul acelor capete cărunte din ținutul Năsăudului la care, noi, generațiunea tânără privim cu multă venerațiune și cu multă sete ascultăm din gura lor bravurile ce au săvârșit pentru Casa domnitoare detronată la anul 1848 de către revoluționarii lui Kossuth.

IOAN MACAVEIU

Casa domnitoare, în semn de recunoștință pentru serviciul prestat de antecesorii mei cu mândrie, a decorat steagul românilor grăniceri de la Năsăud cu în veci amintita medalie „Für standhaftes Ausharren in der beschworenen Treue un Jahre 1848¹”.

Această medalie, astăzi, în original, se poate vedea la regimentul de infanterie nr. 50.

Bravura românilor de la Năsăud s-a eternizat. Iar noi păstrăm în familiile noastre cultul de admirațiune al bravilor noștri antecesori. Acest cult îl vom păstra din generațiuni în generațiuni, - chiar și atunci când va fi abrogată legea despre naționalități.

Astăzi, istorica medalie „Für standhaftes Ausharren...”, frumoasă ca un soare a fost în vesela Viena cu fală purtată ca mărturie înaintea ochilor împăratului Wilhelm II.

Doi împărați, sute de generali și mii de cetățeni au privit cu admirațiune la flamura distinsă cu medalia „Für standhaftes Ausharren...”! Să nu uităm că e un moment aproape extraordinar prezentarea acestei flamuri înaintea împăratului german în actuala situație politică.

O campanie de onoare din regimentul de infanterie nr. 50 cu steagul în frunte a salutat pe maiestaticul oaspe al Maiestății Sale Împăratului, Rege Francisc Iosif I.

Putem fi mândri, noi, românii și cu deosebire susținătorii ziarului „Tribuna” pot avea o deosebită satisfacțiune văzând cum, îndată, după procesul meu și al amicului meu Septimiu Albini, medalia de aur „Für standhaftes Ausharren...” – este pusă în fața unui cap încoronat ca mărturie despre eroismul și credința românilor față cu Înaltul Tron.

Stăm în fața capetelor încoronate, stăm în fața lumii întregi cu mândrie noi românii. Iată, pentru ce ziceam în procesul meu că e prea mic d-l viceprocuror decât să-

și bată joc de umbrele sacre ale antecesorilor noștri.

Nu ne mai trebuie astăzi mărturii! Medalia de aur este o istorie întreagă. Citească-o toți domnii procurori de stat. Putem fi mândri toți românii că am stat, prin medalia de aur, alături cu capetele încoronate. Ba putem zice că dacă unul din popoarele acestei monarhii a salutat pe împăratul germanilor în pompoasa Viena, atunci noi am fost cei dintâi și cei mai bine reprezentați.

Românilor! Întipăriți cu litere de aur în inimile voastre: „Für standhaftes Ausharren...”¹!!

¹ „Pentru neclintita perseverență în jurământul depus în 1848”.

Conferința alegătorilor din comitatul Bistrița-Năsăud

Demult nu a văzut Bistrița o adunare așa de impozantă ca aceea a alegătorilor români din comitatul Bistrița-Năsăud.

Domnii convocatori, G. Manu, avocat, Dr. C. Moisil, profesor, se pot felicita pentru convocarea făcută la care au știut să răspundă într-o săptămână peste 600 alegători români, prezentați cu dignitate sărbătorească.

Preoți, învățători, medici, toată inteligența, de toate păturile, și economii, nația de rând, toți din toate satele, părinții cu copiii au venit să se pronunțe asupra legii care hotărăște soarta copiilor români și a tuturor naționalităților. Numeroși oaspeți străini, mai ales inteligență germană frumoasă, preoțimea și reprezentanții foilor bistrîțene „Bistritzer Zeitung” și „Bistritzer Wochenschrift” ș.a., apoi mulți dintre domnii maghiari au asistat până în capăt la această adunare. Dintre foile române au fost reprezentate „Tribuna” și „Gazeta Transilvaniei”.

La ora 11,15 d-l G. Manu aflând că sala cea mare orășeană e îndesată de public și pe dinăuntru și pe dinafară, ba și prin galerie, pășește înaintea adunării și expune motivele convenirii.

Spune că în parlamentul maghiar acum se strecură o lege grea, așa numită a „azilelor de copii” (Nu ne trebuie!).

Spune că seamănă școlilor Fröbeliene și dacă nu ar avea tendința de maghiarizare, dacă s-ar putea afla personalul recerut și dacă nu ar fi de natură silnică, - nici nu ar fi de tot rele! Spune că motivul principal la înființarea lor se zice ar fi mortalitatea pruncilor, dar nu e adevărat, căci pruncii mai tare mor până la doi ani, iar legea cea nouă îi obligă la frecventarea azilelor pe cei de la trei-șase ani! Mai are proiectul acesta de lege încă două gravamine însemnate și anume: în azile să introducă pruncii numai în limba maghiară, de limba maternă nici amintire nu se face! Apoi, copiii, acolo nu se mai roagă lui Dumnezeu după rugăciunile confesiunilor lor, nici în limba maternă, ci li se spun în limba maghiară niște rugăciuni așa numite „evlavioase”, interconfesionale, adică care nu sunt consonante cu rugăciunile niciunei confesiuni! (Voci: adică rugăciuni păgâne!). Fiind dar vorba de limba și religiunea noastră, vătămată și exclusă prin legea aceasta, - va fi bine să ne consultăm ce e de făcut în această chestiune grea. După ce noi, în urma prigonirilor electorale și a nedreptății, cuprinse în legea electorală, nu putem avea deputați în casa țării, alegătorii conchemați, ei, trebuie să se pronunțe asupra proiectului. Deci, îi provoacă să-și aleagă biroul ad-hoc.

¹ *Tribuna*, Sibiu, Anul VII, 1890, nr. 217, p. 867.

Conferința alegătorilor din comitatul Bistrița-Năsăud

La propunerea părintelui Vrajmaș, se aclamează de președinte d-l G. Manu, avocat; de notari d-nii Dr. G. Tripon, avocat în Bistrița și d-l D. Longinu; de verificatori ai protocolul d-nii Dr. D. Ciuta, avocat și A. Silași, protopopul Bistriței.

Ocupându-și locurile cei chemați, la invitarea d-lui președinte de a se pronunța alegătorii români în cauză, cere cuvântul d-l Ioachim Mureșianu și, cu culori vii, descrie situația de azi și intențiunea „azilelor de copii”. Spune și arată că scopul nu e într-atâta umanitatea, decât maghiarizarea; arată că temeiurile sanitare prin introducerea obligatorie a azilelor se vor spori; și amintește că dările grele de azi încă vorbesc contra introducerii legii, plane pentru pruncii de trei-șase ani care mai bine cresc și se îngrijesc în brațele părinților (Așa e!).

Mai amintește că prin „Kisedov-uri” se vatămă dreptul natural al părinților, confesiunile și legea naționalităților.

Deci, crede că toți alegătorii sunt de convingerea aceasta și îi roagă să păsească oarecare cu un proiect de rezoluțiune în înțelesul acesta (Să auzim!).

D-l Dr. Larionesi, avocat, cerând cuvântul, amintește despre datorințele cetățenilor și dreptul lor de a se pronunța în cauze publice; acesta-l avem și noi, și trebuie să-l folosim, deoarece astăzi deputați la dietă nu avem și nu putem să avem.

Recomandă, însă, obiectivitate și bărbăție cetățenească la pertractarea și luarea concludului, din care sfârșit d-l și prezintă spre primire unanimă următorul:

Proiect de rezoluțiune

Considerând că proiectul de lege despre azilele de copii intră în mod silnic în sanctuarul familial;

Violează legea naționalităților încă în vigoare;

Despectează sfera de drept a părinților, impunându-le directiva creșterii în mod arbitrar;

Cu ignorarea recerințelor pedagogice, se introduc cu sila pruncii de trei-șase ani într-o limbă străină de către cea vorbită la vatra părintească;

Îngrijirea promisă în acele azile e cu totul nesuficientă și problematică față cu numărul mare și etatea fragedă a pruncilor;

Rugăciunile în care se instruiesc în azile, nemaivând nici limbă, nici confesionalitatea religiunii părintești: se vatămă libertatea religiunii garantată prin legea confesiunilor recepte;

Cetățenilor nemaghiari li se impun cu nedreptul sarcini noi, spre a învăța ungurește și în păturile mai de jos și spre a se înstrăina de la limba lor;

Toate aceste pentru interesul rău înțeles al maghiarilor, spre neliniștea și atățarea continuă a naționalităților nemaghiare;

Alegătorii români din cercurile electorale Bistrița-Năsăud, străbătuți de o sinceră iubire de patrie și conștienți de valoarea și ignorarea naționalității lor, cu durere aflând că prin proiectul de mai sus, naționalitățile nemaghiare din nou sunt tratate ca fii vitregi ai patriei, cu adâncă nemulțumire protestează înaintea publicității contra proiectului de lege amintit, declarându-l, sus și tare, de păgubitor și periculos din privința morală, - călcând autoritatea

Conferința alegătorilor din comitatul Bistrița-Năsăud

și valoarea civică și menirile familiare; de o tortură pentru pruncii de trei-șase ani, siliți a se lupta cu două limbi deodată; de îngreunător în privința economică și de neliniștitor în privința sanitară.

După aceea, d-l Dr. Gavril Tripon, tânărul avocat din Bistrița, cerând cuvântul, a vorbit un discurs prin care, cu multă obiectivitate și între aplauzele vii ale conferinței, a combătut motivele de care legiuitorii noștri au fost conduși la regularea instituției azilelor de copii. Oratorul a arătat, înainte de toate, că la noi lucrul cu mortalitatea între copii nu se are așa precum îl prezintă proiectul de motive al guvernului și nici nu e adevărat că creșterea și grijirea copiilor noștri în casa părintească ar fi neglijată. Căci unde sunt copiii mai bine grijiți ca la vatra părinților, pe sânul mamelor, ținut veșnic în vedere de către iubirea de mamă? Într-o școală, unde sunt 60-80 copii, aceștia nu pot fi bine grijiți ca casă de către mamele lor și în natură liberă, vara prin grădini, la coasă și la fân. Cât privește tendința de maghiarizare a proiectului de lege, d-l Tripon a zis că el nu e contra limbii maghiare, mai ales că aceasta e și limba oficială a statului. Dar acela care are trebuință de ea, va învăța-o el mai târziu și într-o vârstă mai înaintată. Când vine statul și legea, cerând ca copiii de la trei-șase ani să învețe ungurește, iar nu în limba lor și când se pofteste ca rugăciunile pruncilor să fie ungurești, fără caracter confesional, - toate aceste impunându-se cu sila, - sunt prea multe! Pe copii nu i-a dat statul părinților, ci Dumnezeu, ei sunt o binecuvântare cerească la vatra și la masa țăranului, ci își ușurează munca și truda zilnică. Țara are lipsă de bani, de pace și de brațe. Aceste jertfe se pot cere de la cetățeni și românii le și aduc aceste jertfe cu prisosință. Jertfa care se cere de la cetățeni prin introducerea azilelor de copii obligatorie e contra dreptului natural lăsat de Dumnezeu. Legea „Kisedov-urilor” are în vedere maghiarizarea copiilor, de lată parte prin ea se măresc nedumeririle sanitare și culturale. Deoarece românii nu au deputați în dietă, ei trebuie să se pronunțe pe calea aceasta asupra acestei legi păgubitoare (Voci: Protestăm! Protestăm!). din dispoziția alegătorilor, oratorul vede că cu toții rezoluți să protesteze în contra acestei legi, roagă, deci, ca să primească proiectul de rezoluțiune (Primim cu toții! Primim!).

După primirea unanimă, d-l Ioachim Mureșianu mai amintește că prin această lege se vatamă potestatea paternă, garantată prin codicele civil în vigoare.

Mai amintește că în cercurile alegătorilor sunt vreo zece comune unde statul a făcut școli comunale și susține învățătorii de stat și, astăzi, pe lângă toate că românii au școli potrivite unde umblă toți copiii din sat. Acesta încă e un specimen din tendințele maghiarizării. Azilele de copii agravează situați (Așa e!).

După aceste, mulțumind prezidiului și ambilor convocatori pentru convocarea plină de succes moral și, constituindu-se, înregistrându-se comitetul cercurilor electorale, d-l G. Manu mulțumește în termeni călduroși pentru numeroasa înfățișare, buna ordine ținută și pentru interesarea de cauzele noastre sfinte.

Între strigăte entuziaste, conferința se închide, lăsând și ducând cele mai bune impresii despre conduita românilor din comitatul Bistrița-Năsăud¹.

¹ *Tribuna*, Sibiu, Anul VIII, 1891, nr. 28, p 120 (Articolul este semnat de „Aelius” în Bistrița, în 14 februarie).

INTRAREA ROMÂNIEI ÎN PRIMUL RĂZBOI MONDIAL

Dorin Dologa

La 27 august 2016 se împlinesc o sută de ani de la intrarea României în primul război mondial. La izbucnirea la 28 iulie 1914 a primului război mondial România și-a declarat neutralitatea. S-a spus că în perioada neutralității România s-a pregătit pentru război. În realitate România nu s-a pregătit deloc, pentru că nici nu avea cum să o facă. România era o țară agrară cu o industrie incipientă. Odată cu declanșarea primului război mondial România nu mai putea importa armament din străinătate deoarece marile puteri nu voiau să livreze armament unei țări despre care nu se știa cărei tabere i se va alia. Declarația de neutralitate reflecta situația societății românești din anul 1914. România trebuia să-și cântărească foarte bine șansele într-un moment în care nu se știa sigur care dintre cele două tabere, Antanta sau Puterile Centrale, va câștiga războiul. România era un stat aflat între două imperii, austro-ungar și rus și trebuia să-și îndeplinească idealul național, eliberarea Transilvaniei de sub dominația străină. Antanta a fost prima care a recunoscut drepturile românești asupra Transilvaniei, dar nu a fost singura. Înainte de intrarea României în primul război mondial Germania a promis că va lua în considerare pretențiile legitime ale României asupra Transilvaniei cu condiția ca aceasta să rămână măcar neutră. Era însă prea târziu. Încă dinainte de izbucnirea primului război mondial România ceruse în repetate rânduri Germaniei să intervină pe lângă Austria pentru ca aceasta să tempereze politica de deznaționalizare a românilor din Transilvania promovată de către Ungaria. Germania nu avea însă mijloacele necesare pentru a determina Austria să întreprindă acest demers. Tratatul încheiat de România cu Antanta nu a însemnat faptul că în mod automat Transilvania urma să revină României la sfârșitul primului război mondial. După încheierea tratatului cu România Antanta a hotărât să nu dea curs prevederilor acestuia și să nu recunoască drepturile românești asupra Transilvaniei. Evoluția evenimentelor pe plan internațional, luptele eroice duse de către armata română, eforturile neabătute politice și diplomatice românești au dus în cele din urmă la îndeplinirea idealului național.

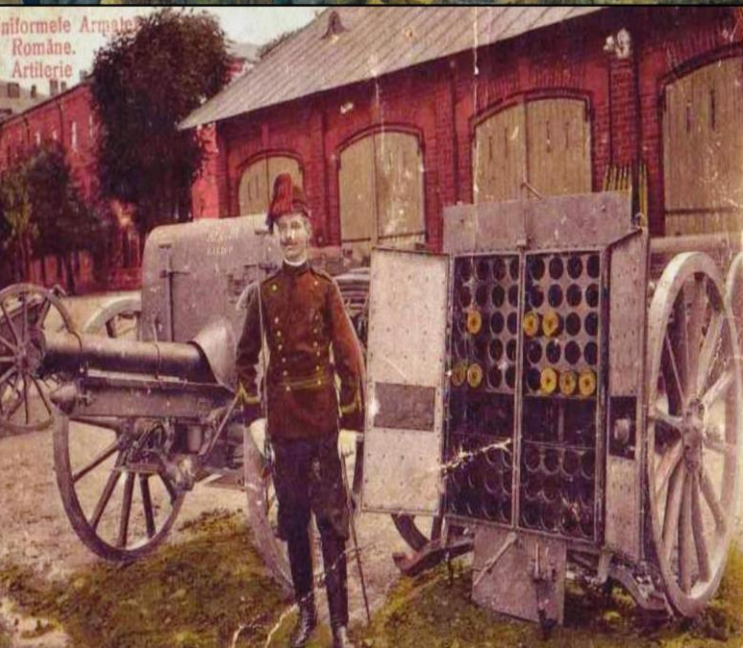
În situația în care se aflau românii la izbucnirea primului război mondial se aflau și alte popoare cum erau polonezii, cehii, slovacii sau sârbii. Românii aveau o situație puțin mai bună decât polonezii, cehii sau slovacii, care nu aveau un stat propriu, situația românilor fiind asemănătoare cu cea a sârbilor. Polonezii se aflau împărțiți pe teritoriul a trei state: Germania, Austro-Ungaria și Rusia. Odată cu declanșarea primului război mondial ei au fost mobilizați în trei armate: germană, austro-ungară și rusă.

Dorin Dologa

Conducătorii mișcării naționale românești din Transilvania doreau înainte de primul război mondial ca Imperiul austro-ungar să se reformeze, iar Transilvania să devină un stat federal în cadrul acestuia. Acest lucru este unul firesc ținând seama de faptul că la momentul respectiv nu se întrevedea nici o posibilitate de unire cu România. Moartea prințului moștenitor Franz Ferdinand, mai tânăr și care ar fi putut reforma imperiul și rămânerea pe tron în continuare a închiștatului împărat Franz Iosif înlătura orice speranță de schimbare a Imperiului austro-ungar. Izbucnirea primului război mondial și prăbușirea Imperiului austro-ungar aveau să creeze o situația cu totul nouă. Declarația de către România a neutralității a provocat dezamăgire printre românii din Transilvania și furie în Germania și Austro-Ungaria. Odată cu declanșarea în anul 1914 a primului război mondial fruntașii românilor din Transilvania au dat o serie de declarații de fidelitate față de Imperiul austro-ungar. Acestea erau însă de circumstanță fiind oarecum inspirate chiar de la București. Odată cu declanșarea primului război mondial fruntașii românilor din Transilvania au sondat cercurile politice de la București cu privire la atitudinea pe care trebuiau să o adopte. Oameni politici cu experiență, conducătorii României i-au sfătuit pe românii transilvăneni să nu se opună mobilizării lansate de către autoritățile austro-ungare. În acest fel cercurile politice de la București au mai diminuat represaliile austro-ungare îndreptate împotriva românilor transilvăneni. Atrocitățile comise de către armata austro-ungară în Serbia, unde preoții ortodocși sârbi au fost spânzurați fără judecată la marginea drumului arătau câtă dreptate aveau conducătorii României.

România a avut șansa în anul 1916 de a fi condusă de mari oameni politici. În lumea politică există trei mari categorii: politicieni, oameni politici și bărbați de stat. Primul ministru Ionel Brătianu aparținea celei de a treia categorii. Primul ministru Ionel Brătianu a avut meritul de a plasa România în tabăra învingătoare. Atunci când a hotărât intrarea României în primul război mondial primul ministru Ionel Brătianu știa că România va sângera - și România a sângerat, dar mai știa că nu există altă soluție. România nu putea sta deoparte pentru că odată trecut acest război avea să treacă o ocazie favorabilă pentru a încerca eliberarea Transilvaniei de sub stăpânirea străină, ocazie pe care România nu avea voie să o piardă. Imperiul austro-ungar nu intenționa să cedeze de bunăvoie Transilvania României, deși aceasta era locuită în majoritate de români, iar într-o confruntare directă cu Imperiul austro-ungar România nu avea șansă de izbândă de una singură. Ionel Brătianu știa că România nu avea prea mari șanse dar spera că sacrificiile făcute vor conduce la îndeplinirea idealului național. A fost o încercare disperată, dar una care a reușit în cele din urmă.

Românii din Transilvania au dus o necurmată luptă națională, iar în primul război mondial România s-a dovedit a fi la înălțimea momentului intrând în război cu toată nepregătirea sa și în ciuda situației generale nefavorabile a fronturilor de luptă, astfel că românii de o parte și de alta a Carpaților au meritat pe deplin să se unească în cadrul unui singur stat.

Sursa: Serviciul Județean Bistrița-Năsăud, Colecția de fotografii, prin bunăvoința domnului Dorin Dologa

LISTA ALEGĂTORILOR DIN SÂNGEORZ-BĂI PENTRU SENAT DIN ANUL 1919

Dorin Dologa

După primul război mondial administrația românească era în haos, iar populația avea o stare materială precară în urma unui război istovitor. Ca și când aceasta nu era de ajuns, a apărut pericolul comunismului. România nu avea prea multe mijloace pentru a contracara pericolul comunismului. Acestea erau reforma agrară, votul universal și un guvern de mână forte. România a recurs la toate aceste mijloace pentru a evita pericolul comunizării țării. A introdus în grabă o reformă agrară care s-a aplicat oamenilor și nu fondului funciar, a introdus votul universal deși populația nu era pregătită pentru acesta și a adus în fruntea guvernului pe generalul Averescu, general care a reprimat grevele generale din anul 1920 cu ajutorul armatei. Erau măsuri luate într-o situație disperată, dar care au avut efect. Țăranii au devenit prin reforma agrară proprietari, iar prin votul universal cetățeni cu drepturi politice. Ideile comuniste și-au pierdut puterea de atracție, iar România a evitat comunizarea.

Redăm în continuare lista alegătorilor din Sângeorz Băi pentru Senat din anul 1919:¹

Nr. crt.	Numele de familie și botez	Locul nașterii	Anul	Ocupația
1	Andresi Victor	Sângeorz Băi	1879	agricultor
2	Anton Maxim	idem	1867	idem
3	Anton Alexi	idem	1865	idem
4	Arman Ioan	idem	1855	idem
5	Arman Mitrofan	idem	1860	idem
6	Arman Maței	idem	1863	idem
7	Arman Alexandru	idem	1857	idem
8	Andronesi P. Ioan	idem	1878	idem
9	Andronesi Grigore	idem	1858	idem
10	Alexi Simion	idem	1865	idem
11	Alexi Alexandru	idem	1876	idem
12	Anton Alexandru	idem	1877	idem
13	Arman Roman	idem	1876	idem
14	Alexi Silvan	idem	1860	idem
15	Arman Cosma	idem	1867	idem
16	AlGeorge Leon	idem	1865	idem

¹ Serviciul Județean Bistrița-Năsăud al Arhivelor Naționale, fond *Pretura Plășii Rodna*, dosar 3/1919, ff. 1-28.

17	Arman Costan	idem	1866	idem
18	Andresi Vasile	idem	1850	idem
19	Algeorge Niculae	idem	1862	idem
20	Andresi Niculae	idem	1866	idem
21	Andresi Terente	idem	1855	idem
22	Andresi Scr. Ion	idem	1851	idem
23	Andresi Donisă	idem	1853	idem
24	Andresi D. Alexandru	idem	1878	idem
25	Andresi Vlasi	idem	1852	idem
26	Algeorge Gregoriu	idem	1879	idem
27	Algeorge Ion	idem	1856	idem
28	Anton Ion	idem	1862	idem
29	Algeorge Cosma	idem	1864	idem
30	Andresi N. Ioan	idem	1857	idem
31	Andresi Ștefan	idem	1858	idem
32	Adam Ion	idem	1861	idem
33	Adam Sidor	idem	1863	idem
34	Anton Traian	idem	1871	idem
35	Bulța Maxim	idem	1866	idem
36	Bulța Iulian	idem	1870	idem
37	Buia Alexa	idem	1865	idem
38	Buia Maxim	idem	1876	idem
39	Bizeu Ion	idem	1860	idem
40	Budușan Alexandru	idem	1866	idem
41	Borgovan Donisă	idem	1863	idem
42	Borgovan Ilie	idem	1868	idem
43	Budușan If. Alexandru	idem	1861	idem
44	Bența Ștefan	idem	1864	idem
45	Buta Latul Alexandru	idem	1863	idem
46	Buta Ion	idem	1866	idem
47	Berciu Domide	idem	1853	idem
48	Buia Ștefan	idem	1837	idem
49	Buia Alexandru	idem	1868	idem
50	Buta Grigore	idem	1865	idem
51	Bâznog Alexandru	idem	1866	idem
52	Bâznog Ion	idem	1868	idem
53	Berciu Alexandru	idem	1876	idem
54	Ban Partene	idem	1878	idem
55	Bulța Filimon	idem	1850	idem
56	Buia Maței	idem	1847	idem
57	Buga Dumitru	idem	1871	idem
58	Buga Leon	idem	1875	idem
59	Bolfă Leon	idem	1864	idem
60	Berciu Gavrilă	idem	1866	idem
61	Berciu Iulian	idem	1863	idem
62	Buia Arsente	idem	1869	idem
63	Buia Dănilă	idem	1874	idem
64	Buia Procopiu	idem	1854	idem

65	Buia Vasile	idem	1859	idem
66	Buia Iovu	idem	1855	idem
67	Buta Mărcuș Alexandru	idem	1878	idem
68	Buta Alexandru	idem	1868	idem
69	Buia Ilvan	idem	1867	idem
70	Buia Ilie	idem	1875	idem
71	Bulța Alexa	idem	1862	idem
72	Bulța George	idem	1857	idem
73	Ban Partene	idem	1866	idem
74	Berciu D. Ion	idem	1849	idem
75	Costan Mihăilă	idem	1848	idem
76	Cârcu Anchidim	idem	1869	idem
77	Costan Ion	idem	1878	idem
78	Costan Teodor	idem	1876	idem
79	Clipotă Donisă	idem	1868	idem
80	Cârcu Solomon	idem	1870	idem
81	Cârcu Alexandru	idem	1865	idem
82	Chibulcutean Vasile	Chiciudul de Câmpie	1853	idem
83	Călina Emanuel	Sângeorz Băi	1857	idem
84	Cordoș Iacob	idem	1844	idem
85	Ciocan Alexandru	idem	1878	idem
86	Ciocan Vasile	idem	1870	idem
87	Clipotă Ioan	idem	1879	idem
88	Clipotă Alexandru	idem	1868	idem
89	Costan Dănilă	idem	1877	idem
90	Costan Larion	idem	1863	idem
91	Ciociu Macedon	idem	1871	idem
92	Ciociu Ion	idem	1869	idem
93	Ciociu Roman	idem	1867	idem
94	Ciociu Petru	idem	1844	idem
95	Ciocan Dănilă	idem	1876	idem
96	Costan Alexandru	idem	1878	idem
97	Costan N. Ioan	idem	1863	idem
98	Ciobotar Maxim	idem	1870	idem
99	Cordoș Artene	idem	1858	idem
100	Costan S. Costan	idem	1849	idem
101	Cordoș Domide	idem	1877	idem
102	Cărbune Ion	idem	1867	idem
103	Cârcu Niculai	idem	1842	idem
104	Cicedea George	Parva	1877	idem
105	Costan L. Donisă	Sângeorz Băi	1840	idem
106	Cordoș Ioan	idem	1862	idem
107	Costan L. Gavrilă	idem	1855	idem
108	Costan Tănase	idem	1854	idem
109	Costan Iovu	idem	1856	idem
110	Călina Ion	idem	1845	idem
111	Chintean Aurel	Chiced	1874	preot
112	Ciocan Larion	idem	1853	agricultor

113	Cristurean Cășian	idem	1861	idem
114	Cârcu Iovu	idem	1876	idem
115	Clipotă Cosma	idem	1878	idem
116	Dărăban Alexandru	idem	1877	idem
117	Dărăban Ion	idem	1863	idem
118	Dărăban Vichentie	idem	1860	idem
119	Dumitraș Ion	idem	1854	idem
120	Flore Larion	idem	1858	idem
121	Flore Iovu	idem	1858	idem
122	Flore Grigore	idem	1848	idem
123	Flore Anton	idem	1848	idem
124	Flore Casian	idem	1865	idem
125	Flore Ion	idem	1851	idem
126	Flore I. Ion	idem	1879	idem
127	Flore Alexandru	idem	1866	idem
128	Flore N. Ion	idem	1861	idem
129	Flore N. Alexandru	idem	1864	idem
130	Gagea Mitrofan	idem	1851	idem
131	Gagea Pavel	Săcel	1851	idem
132	Gabor Alexandru	Sângeorz Băi	1862	idem
133	Gagea Teodor	idem	1865	idem
134	Geogeș Maxim	idem	1879	idem
135	Grec George	idem	1853	idem
136	Grec Petru	idem	1876	idem
137	Georgeș Solomon	idem	1864	idem
138	Georgeș Alexandru	idem	1866	idem
139	Georgeș P. Ion	idem	1860	idem
140	Gabor Leon	idem	1876	idem
141	Gabor Nestor	idem	1852	idem
142	Gabor Anton	idem	1859	idem
143	Gabor George	idem	1853	idem
144	Gabor Simion	idem	1847	idem
145	Gabor Maftai	idem	1836	idem
146	Gabor Geoge	idem	1870	idem
147	Gabor Ilie	idem	1874	idem
148	Georgeș Mihăilă	idem	1856	idem
149	Georgeș Nicolae	idem	1873	idem
150	Gagea D. Ion	idem	1871	idem
151	Gagea D. Toma	idem	1875	idem
152	Gros Pavel	idem	1868	idem
153	Gagea Macedon	idem	1870	idem
154	Gagea D. Ion	idem	1854	idem
155	Grec Toader	idem	1858	idem
156	Gagea G. Ion	idem	1868	idem
157	Gagea Anchidim	idem	1871	idem
158	Gălea Pantelimon	idem	1853	idem
159	Georgeș Dănilă	idem	1878	idem
160	Gagea D. Toader	idem	1852	idem

161	Gagea Iacob	idem	1854	idem
162	Gagea Procopiu	idem	1859	idem
163	Gagea George	idem	1861	idem
164	Grec Mihăilă	idem	1843	idem
165	Hâruță Anchidim	idem	1858	idem
166	Hâruță Toader	idem	1869	idem
167	Hâruță Ilisie	idem	1867	idem
168	Hâruță Macedon	idem	1872	idem
169	Haliță V. Iacob	idem	1847	idem
170	Haliță Iacob (Țilea)	idem	1857	idem
171	Haliță D. Alexandru	idem	1870	idem
172	Haliță Anchidim	idem	1856	idem
173	Huluduc Maței	idem	1855	idem
174	Hâruță Macedon	idem	1872	idem
175	Haliță Simion	idem	1848	idem
176	Hâruță Sidor	idem	1860	idem
177	Haliță Solomon ¹	idem	1859	profesor
178	Ionel Terente	idem	1862	agricultor
179	Iluț Petru	idem	1858	idem
180	Ivu Alexa	idem	1871	idem
181	Ivu Solomon	idem	1866	idem
182	Ilieș Nechita	idem	1839	idem
183	Ianăș Ion	idem	1869	idem
184	Ianăș Cifor	idem	1848	idem
185	Ianăș Alexandru	idem	1866	idem
186	Isip Ion	idem	1858	idem
187	Iepurean Teodor	Geoagiul de Sus	1861	învățător
188	Jarda Simion	Sângeorz Băi	1842	agricultor
189	Jarda Leon	idem	1870	idem
190	Jarda P. Toader	idem	1858	idem
191	Joja Maxim	idem	1863	idem
192	Jarda L. Costan	idem	1857	idem
193	Jarda G. Ion	idem	1845	idem
194	Joja Vasile a Gacii	idem	1874	idem
195	Jarda Dănilă	idem	1878	idem
196	Jarda Petru	idem	1872	idem
197	Joja Alexa	idem	1855	idem
198	Jarda Teodor	idem	1858	idem
199	Jarda Alexandru	idem	1878	idem
200	Jarda F. Ion	idem	1877	idem
201	Joja Ion	idem	1859	idem
202	Joja P. Ioana	idem	1878	idem
203	Jarda Vasile (Fica)	idem	1877	idem
204	Jarda Nicolae	idem	1862	idem
205	Jarda Andrei	idem	1865	idem
206	Joja Alexandru a Mariei	idem	1870	idem

¹ Se menționează faptul că domiciliul său era la Iași.

207	Joja Vasile	idem	1872	idem
208	Joja Dănilă	idem	1878	idem
209	Lupoaie Grigore	idem	1856	idem
210	Lupoaie Iovu	idem	1845	idem
211	Lupșor Iacob	idem	1855	idem
212	Lupșor Ștefan	idem	1852	idem
213	Lupșor Solovăstru	idem	1877	idem
214	Larionesi Nicolae	idem	1847	idem
215	Lica Alexandru	idem	1872	idem
216	Lăpușan Alexa	idem	1873	idem
217	Lazăr Donisă	idem	1866	idem
218	Lazăr Cosma	idem	1850	idem
219	Lazăr Cornel	idem	1869	idem
220	Lupșor Andrei	idem	1846	idem
221	Lupșor Vasile	idem	1876	idem
222	Lupșor Alexandru	idem	1878	idem
223	Larionesi Ion	idem	1835	idem
224	Larionesi Nicolae	idem	1864	idem
225	Larionesi G. Alexandru	idem	1868	idem
226	Larionesi Tănase	idem	1846	idem
227	Luciu Timoftei	idem	1869	idem
228	Luciu Grigore	idem	1875	idem
229	Lica Maxim	idem	1862	idem
230	Leuca Costan	idem	1861	idem
231	Marcu Ion	Bistra	1866	învățător
232	Moldovan Ion	Sângeorz Băi	1850	faur
233	Mecicu Maței	idem	1867	agricultor
234	Mihăilă Gavrilă	idem	1846	idem
235	Mihăilă Pantelimon	idem	1872	idem
236	Moldovan Vasile	idem	1853	idem
237	Musteață Alexandru	idem	1867	idem
238	Mustață H. Ion	idem	1861	idem
239	Mustață Grigore	idem	1865	idem
240	Miron Larion	idem	1856	idem
241	Mustață F. Grigore	idem	1865	idem
242	Mărcuș Ilie	idem	1866	idem
243	Morar Ion	idem	1870	idem
244	Morar Dumitru	idem	1859	idem
245	Mutu Ion	idem	1846	idem
246	Mihertă Domide	idem	1862	idem
247	Mutu Artenie	idem	1849	idem
248	Miron Ion Filip	idem	1877	idem
249	Miron Nechita	idem	1866	idem
250	Mustață Grigore	idem	1855	cojocar
251	Mutu Vasile a Floarei	idem	1866	agricultor
252	Mutu Gavrilă	idem	1879	idem
253	Mutu Alexandru	idem	1871	idem
254	Mutu Login	idem	1852	idem

255	Miron M. Ion	idem	1856	idem
256	Marica Ștefan	idem	1872	idem
257	Marica Grigore	idem	1876	idem
258	Moldovan Costan	idem	1878	idem
259	Moloca Vasile	idem	1878	idem
260	Morariu L. Ion	idem	1868	idem
261	Macavei Mihăilă	idem	1864	idem
262	Mărcuș Solomon	idem	1863	idem
263	Mecicu Ilie	idem	1856	idem
264	Miciu Ion	idem	1869	idem
265	Mecicu Ion	idem	1850	idem
266	Miron Dănilă	idem	1845	idem
267	Mărcuș Alexandru	idem	1855	idem
268	Mureșan Simion	Ambriciu	1876	idem
269	Mărcuș Alexandru	Sângeorz Băi	1861	idem
270	Dr. Monda Andrei	Bistrița Bârgăului	1859	medic
271	Mărcuș Iacob	Sângeorz Băi	1856	agricultor
272	Niculai Grigore	idem	1856	idem
273	Niculai Tănase	idem	1842	idem
274	Nițu Tănase	idem	1861	idem
275	Niculai Maxim	idem	1848	idem
276	Nițu Teodor	idem	1864	idem
277	Niculai Gherasim	idem	1863	idem
278	Niculai Vasile	idem	1857	idem
279	Niculai Emil	idem	1879	idem
280	Niculai Maxim	idem	1875	idem
281	Niculai Toma	idem	1847	idem
282	Niculai Ioan	idem	1879	idem
283	Niculai George	idem	1856	idem
284	Niculai Maxim Filimon	idem	1874	idem
285	Nițu Teodor	idem	1870	idem
286	Neamț Ilie	idem	1860	idem
287	Neamț Ioan	idem	1868	idem
288	Neamț Grigore	idem	1847	idem
289	Nati Zaharie	idem	1869	idem
290	Neamț Alexandru	idem	1872	idem
291	Oanea Alexandru	idem	1866	idem
292	Oanea Alexa	idem	1852	idem
293	Oanea Alexandru	idem	1864	idem
294	Oanea Samson	idem	1858	idem
295	Olar Ion	idem	1863	idem
296	Olar Dănilă	idem	1861	idem
297	Olar Sebastian	idem	1875	idem
298	Oproae Gavrilă	idem	1879	idem
299	Ogâgău Ion	idem	1872	idem
300	Ogâgău Roman	idem	1848	idem
301	Ogâgău Vasile	idem	1875	idem
302	Ogâgău Gavrilă	idem	1877	idem

303	Pop N. Ion	idem	1852	idem
304	Pop St. Maxim	idem	1873	idem
305	Pop M. Ion	idem	1869	idem
306	Pop Domide	idem	1873	idem
307	Puitău Iacob	idem	1873	idem
308	Puitău Toma	idem	1853	idem
309	Puitău Ion	idem	1860	idem
310	Pop Filip Ion	idem	1874	idem
311	Pop Filip	idem	1848	idem
312	Pop R. George	idem	1846	idem
313	Pop Amf. Domide	idem	1865	idem
314	Petri Pavel	idem	1856	idem
315	Pop Grigore	idem	1824	idem
316	Puitău Costan	idem	1857	idem
317	Petroaie Ștefan	idem	1851	idem
318	Pop Iosif	idem	1853	idem
319	Pop Ift. Artene	idem	1861	idem
320	Petri Teodor	idem	1848	idem
321	Partene Eliseu	idem	1863	idem
322	Petri Macedon	idem	1875	idem
323	Paparoș Dumitru	Săcel	1858	idem
324	Popicica Costan	Sângeorz Băi	1864	idem
325	Petrașcu Maxim	idem	1878	idem
326	Petrașcu Ion	idem	1871	idem
327	Petrașcu Iacob	idem	1861	idem
328	Pop Leonte	idem	1865	idem
329	Puisa Ion	idem	1850	idem
330	Pop Anchidim	idem	1856	idem
331	Prănicuț Lupu	idem	1853	idem
332	Prănicuț Olar Ion	idem	1870	idem
333	Pop S. Ion	idem	1849	idem
334	Pop An. Iovu	idem	1879	idem
335	Pop Maxim Isip	idem	1879	idem
336	Pop Gr. Ion	idem	1855	idem
337	Pap Ion	Sarasău	1876	farmacist
338	Răsvanță Vasile	Sângeorz Băi	1879	agricultor
339	Ruști Grigore	idem	1868	idem
340	Ruști Nicolae	idem	1871	idem
341	Ruști Alexandru	idem	1873	idem
342	Rebrean Alexandru	idem	1874	idem
343	Râmbulea Ilie	idem	1865	idem
344	Râmbulea Grigore	idem	1851	idem
345	Rebrean Ion	idem	1870	idem
346	Rebrean Terente Macedon	idem	1871	idem
347	Răsvanță David	idem	1862	idem
348	Răsvanță Toma	idem	1852	idem
349	Rus Simion	idem	1857	idem
350	Rus Terente	idem	1835	idem

351	Rus P. Nichita	idem	1860	idem
352	Răţoi Sidor	idem	1871	idem
353	Răţoi I. George	idem	1877	idem
354	Râmbulea Ioan	idem	1840	idem
355	Răsvanţă Dumitru	idem	1859	idem
356	Răsvanţă Larion	idem	1854	idem
357	Strâmbu Alexandru	idem	1854	idem
358	Sohorca Anton	idem	1870	idem
359	Şorobetea Pavel	idem	1874	idem
360	Spaimoc Vasile	idem	1877	idem
361	Spaimoc Leon	idem	1857	idem
362	Spaimoc Ilie	idem	1878	idem
363	Şorecău Maxim	idem	1862	idem
364	Simoncutean Gherasim	idem	1849	idem
365	Spaimoc Vasile	idem	1859	idem
366	Siminic Filimon	idem	1844	idem
367	Siminic Maxim	idem	1872	idem
368	Şorecău Alexandru	idem	1859	idem
369	Solovăstru Mitrofan	idem	1859	idem
370	Strugar Simion	idem	1857	idem
371	Strugar Luca	idem	1848	idem
372	Spicil Donisă	idem	1857	idem
373	Spaimoc I. Sever	idem	1856	idem
374	Şiot Tănase	idem	1876	idem
375	Siminic Nechita	idem	1860	idem
376	Siminic Luca	idem	1876	idem
377	Siminic Costan	idem	1868	idem
378	Siminic Anton	idem	1876	idem
379	Sohorca Iacob	idem	1853	idem
380	Sohorca George	idem	1857	idem
381	Sohorca Nicolae	idem	1865	idem
382	Siminic Tofan	idem	1865	idem
383	Siminic Ilie	idem	1870	idem
384	Şorobetea Donisă	idem	1845	idem
385	Sălăgean Filip	idem	1866	idem
386	Şiot Larion	idem	1854	idem
387	Şorobetea Vasile	idem	1865	idem
388	Şorobetea Simion	idem	1865	idem
389	Şorobetea Alexandru	idem	1858	idem
390	Sfrângeu Ion	idem	1842	idem
391	Sfrângeu I. Ilie	idem	1878	idem
392	Sohorca N. Ion	idem	1862	idem
393	Strugar Gavrilă	idem	1846	idem
394	Strugar G. Alexandru	idem	1874	idem
395	Sohorca Alexandru	idem	1868	idem
396	Şirlincan Pavel	Rodna Nouă	1845	idem
397	Siminic Anchidim	Sângeorţ Băi	1870	idem
398	Spaimoc S. Vasile	idem	1857	idem

399	Șteopoea Emil	idem	1866	idem
400	Sfrângeu Leon	idem	1860	idem
401	Șorecău Dănilă	idem	1868	idem
402	Șorecău Irimie	idem	1875	idem
403	Șorecău Teodor	idem	1878	idem
404	Șorecău Ion	idem	1873	idem
405	Șiot Ilie	idem	1855	idem
406	Șorecău Grigore	idem	1874	idem
407	Șteopoea Alexandru	idem	1870	idem
408	Tahăș Maxim	idem	1859	idem
409	Tahăș Ilie	idem	1875	idem
410	Tahăș Ilisie	idem	1864	idem
411	Tahăș Teodor	idem	1846	idem
412	Tomoioagă George	idem	1859	idem
413	Timiș Nichita	idem	1856	idem
414	Timoce Roman	idem	1864	idem
415	Timoce Alexandru	idem	1865	idem
416	Utalea Vasile	idem	1854	idem
417	Utalea Alexandru	idem	1874	idem
418	Utalea Domide	idem	1875	idem
419	Urs Dumitru	idem	1873	idem
420	Uza George	Agriș	1845	comerciant
421	Urs Zaharie	Sângeorz Băi	1872	agricultor
422	Varvari Alexandru	idem	1864	idem
423	Varvari Ion	idem	1867	idem
424	Varvari Alexa	idem	1857	idem
425	Varvari Alexandru	idem	1857	idem
426	Varvari Nicolae	idem	1873	idem
427	Varvari N. Ion	idem	1858	idem
428	Varvari Anton	idem	1868	idem
429	Wagner Carol	idem	1864	idem
430	Vlad Nicolae	Sângeorz Băi	1866	supravigil silvic

Din câte se poate observa locuitorii din Sângeorz Băi erau români și se ocupau în marea lor majoritate cu agricultura. Printre cei care aveau alte ocupații se numărau preotul Chintean Aurel, profesorul Solomon Haliță, învățătorii Iepurean Aurel și Marcu Ion, medicul Andrei Monda, farmacistul Pap Ion, comerciantul Uza George, pădurarul Vlad Nicolae, jucăruul Mustăță Grigore și fierarul Moldovan Ion.

GROMOVNIC, FILE DE POVESTE

Dan-George Uza

Gromovnicul este o carte-oracol cu caracter astrologic, un fel de zodiac împletit cu elemente de meteorologie populară. Originea lui este incertă. Unul dintre primele gromovnice în limba română este exemplarul apărut cu grafie chirilică la București în 1795 (foto mai jos). Cât despre răspândirea lui în lumea satului arhaic românesc se cuvine să-l citez pe Marcel Olinescu, care, în studiul său „Cutremurele în mitologia românească” punctează: *Aproape nu e uncheaș sfântos într-un sat sau dascăl la biserică să nu aibă un astfel de gromovnic la care vin oamenii să se intereseze de vremea care va fi în luna sau săptămâna viitoare, de va fi cutremur, sau pentru care grână va fi anul favorabil sau nu....*

„Gromovnic al lui Iraclie Împărat” (1795, BCU Cluj).

Ilustrație cu planeta Mercur (stânga) și anii săi de stăpânire (dreapta)

Un asemenea gromovnic i-a aparținut, probabil, învățătorului Iustin Sohorca (1881-1966) din Sângeorz-Băi (jud. Bistrița-Năsăud), care l-a lăsat moștenire bunicului meu patern, singurului său nepot. Clipa descoperirii volumului îngălbenit de timp într-un sertar, copil fiind, o păstrez și acum vie în memorie. Mă fascinau în primul rând desenele exotice de pe paginile vechi și rupte: ele înfățișau diferite animalele sau simboluri neobișnuite, pe care abia

Dan-George Uza

după descoperirea astronomiei le-am asociat zodiacului și planetelor. Bunicul, căruia de mic fusesem învățat să-i spun „Tata Bunu” pentru a-l deosebi probabil de perechea maternă, era doctor docent în medicină, deci intelectual, dar totodată mândru fiu al satului în care crescuse. El se arătase puțin neliniștit de descoperirea mea, manifestând o atitudine prudentă: pe de o parte, îmi prezentase cartea ca pe un basm lipsit de realitate și un produs al

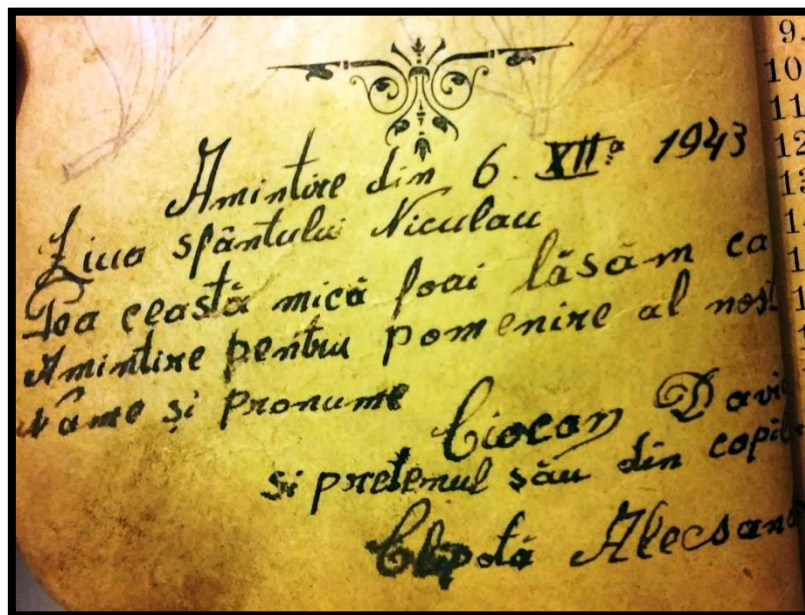
Gromovnic din Sângeorz-Băi, jud. Bistrița-Năsăud

superstițiilor de demult, pe de altă parte aprecia totuși caracterul istoric al textului și era mândru că acesta se aflase în posesia unei rude, fie ea și una îndepărtată, prin alianță. Totuși, țin minte că după câțiva ani, probabil influențat de o puternică credință religioasă, Tata Bunu se răzgândise: voia să cedeze gromovnicul Bibliotecii Centrale Universitare pentru că - după cum rețin că îmi spunea - nu-i mai plăcea să aibă zodii în casă (legătura dintre biserică și astrologie e una complicată, elemente astrologice de prevestire întâlnindu-se în Calendarele bisericești editate de Mitropolia ortodoxă a Clujului până prin anii 1940 - despre aceasta vom mai vorbi poate cu altă ocazie). Prin urmare nu am mai discutat cu el despre acest subiect și nici nu am mai dat atenție volumului, crezându-l donat. Bunicul s-a stins la puțin timp după majoratul meu, în 2002.

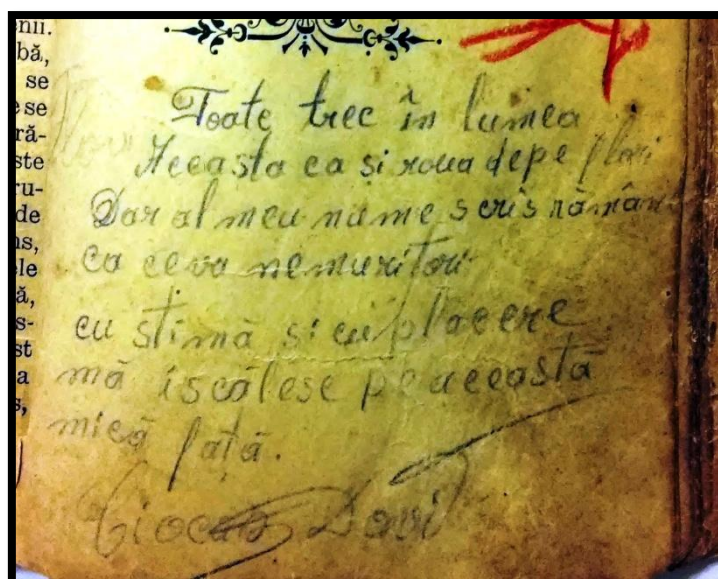
Apoi, săptămâna trecută, așa cum se întâmplă de obicei când cauți ceva și descoperi întâmplător total altceva, m-am bucurat să regăsesc pe un colț de raft gromovnicul pe care îl considerasem pierdut. Este unul din exemplarele apărute la Editura Librăriei Ciurcu din Brașov. Pe lângă gromovnicul propriu-zis, ediția a fost îmbogățită cu un sinaxar (calendar bisericesc al sfinților), un trepetnic (preziceri făcute pe baza unor mișcări musculare

GROMOVNIC, FILE DE POVESTE

involuntare), cu tabele pentru calculul datei Paștelui (Pascaliala) și cu multe sfaturi gospodărești. Starea volumului este una precară, semn că a fost răsfoit de generații întregi în căutarea unor răspunsuri referitoare la soartă, destin sau pur și simplu la vreme sau agricultură. Coperta inițială lipsește, fiind substituită de o foaie cartonată atașată de paginile legate printr-un cotor de tifon. Farmecul și valoarea cărții sunt sporite de numeroasele însemnări datate, cea mai timpurie purtând anul 1912. De pildă, iată inscripția după sinaxarul pentru luna mai:

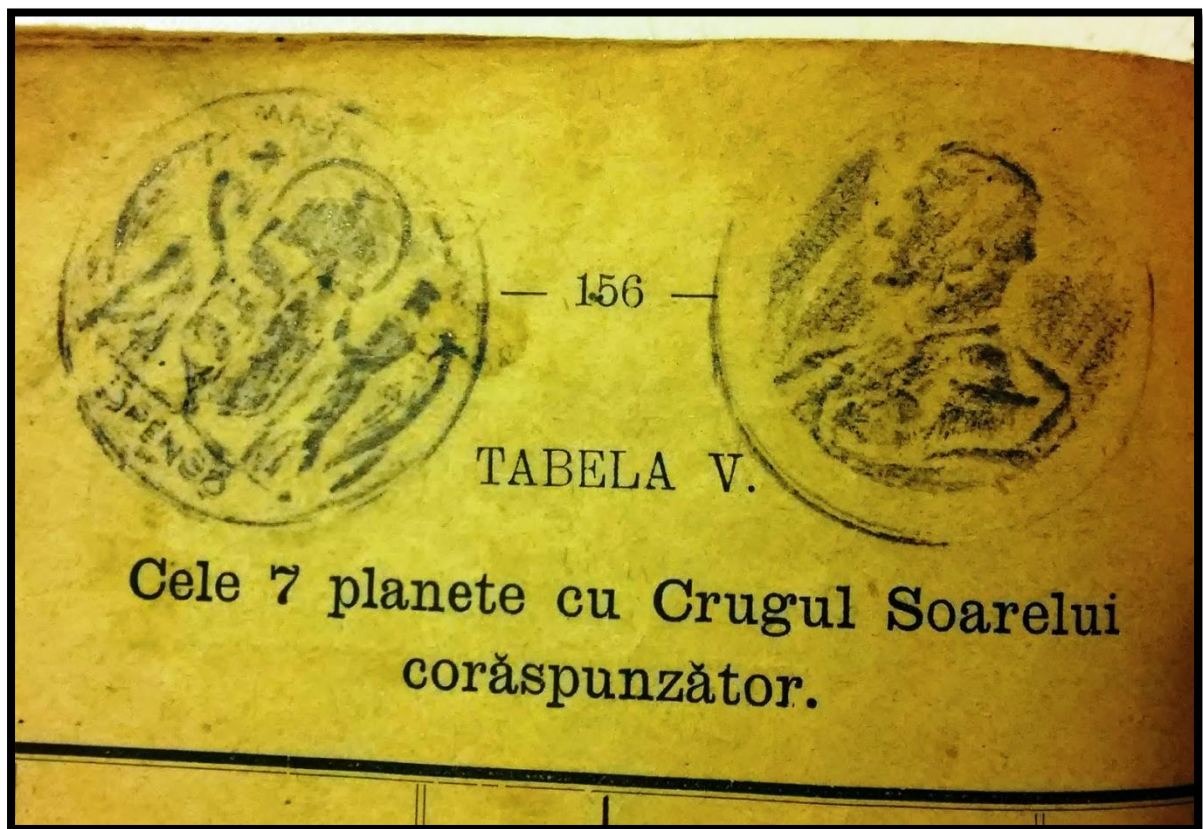

Numele Ciocan David apare de mai multe ori scris pe pagini alături de Grigore și Alexandru Ciocan, Petri Ioan sau Flore Mărcuș, toate scrise cu creionul, în cerneală sau în culori. Iată o altă inscripție nemuritoare, de această dată la finalul capitolului despre stăpânirea celor 7 planete cu privire la soarta oamenilor:

Dan-George Uza

Am fost surprins să descopăr în volum și unele mărturii istorice de ordin numismatic. Figurile circulare de mai jos au fost obținute prin așezarea unei monede sub coală și hașurarea reliefului de pe ambele fețe. Este vorba de o monedă de 5 penghei, valuta ungurească folosită din 1927 până la introducerea forintului în 1946. Silueta din dreapta aparține lui Miklos Horthy. Folosind același procedeu s-au imprimat pe pagini și desene pentru monezi românești din anii '50, de 10 și 25 de bani.

TRADITII

NUNTA LA ȚĂRANUL ROMÂN DIN JURUL NĂSĂUDULUI

ȘTEFAN BUZILĂ

*„Să jucăm până ce-i nuntă
C-apoi mintenaș se ciuntă”*

Poezie populară

- VI -

Nănașul:

Bine-mi pare de ce-mi pare,
Că și eu sunt nănaș mare,
Am mai fost de două ori
Și-oi mai fi de nouă ori!

Socăcița:

Of, săracu nănașu,
Tot închină și suspină
Ți-i cu gândul la găină,
Da găina-i cucuiată,
În cămara încuiată,
Adă cheia s-o descuiu
Să o dau nănașului,
Să o taie drept în două
Să ne facă parte și nouă.

Nănașa:

Nice asta nu-i așa
Fără gura te cea rea,
Nice asta nu-i văjită,
Fără gura ta rânjită! Hop! Hop!

Cu aceasta se gată disputa și nănașa predă plăcinta la socăciță. Nănașul singur are dinaintea lui pe plăcintă pusă o găină, pentru aceea se face amintire mai sus în dispută despre găină. Cu aceasta încep a mânca în liniște, până când fiecare s-a săturat. Se ridică apoi de la masă, dau mulțumită lui Dumnezeu prin rostirea unei „Născătoare de Dumnezeu”. Acum, cam de regulă, e dimineață și încep a se pregăti să meargă la mire, unde îi așteaptă cu atâta dor.

Înainte de a pleca la mire „se fac schimburile”, adică își dau daruri împrumutate. Așa, nănașii dau la fiecare neam de al miresei colaci și mireasa dă asemenea doi colaci nănașilor¹. Tot acum mireasa, adică fina „spală pe nănașa”, adică o udă pe față cu câțiva picuri de apă și o șterge cu un ștergar frumos, pe care îl dă nănașei, iar pentru aceasta capătă un dar de la nănașa, precum niște desagi necusuți, adică numai pânza sau o pereche de mâneci țesute de cămașă muierască, etc. Acum dă mireasa cămașa ce a pregătit-o pentru mire însoțită de doi colaci, iar acesta îi predă ciobotele.

Când merg acum la mire, chemătorii trebuie să ducă zestrea miresei care consistă din veșminte. O ladă nouă e plină și de pe greutatea ei se vede că mireasa a căpătat multe veșminte. Se întâmplă însă că mireasa fiind sărmană, nu are veșminte, atunci pune pietre în ladă pentru că aceasta fiind închisă, nu poate vede nime ce-i în ea și cu aceasta înșeală pe chemători de zic că mireasa a fost „foarte îmbrăcată”. Chemătorii trebuie să ducă lada pe mâini, alții, de exemplu cuscii, etc., duc în spate perini, țoale (cergi), etc. Petrecătorul, însă, duce o față de masă în care se află o plăcintă și o găină friptă, căci mireasa nu voiește a pleca de la părinții ei fără merinde. Merg acum pe drum toți prinși de după cap, formând câte două-trei șiruri cât e drumul de larg. Țiganii la mijloc trag pe ceteră cu toată nădejdea căci, dacă nu, apoi în dispoziția aceasta a spiritelor mai capătă și peste cap. toți, cu tânăr și bătrân, bărbat și femeie, chiuiesc pe întrecute, mergând de tot lin, ba mai stând în loc, etc., așa că trebuie cam de 30 de ori atâta timp să ajungă la mire, ca cum ar merge liberi. Mireasa, când îi ridică feciorul veșmintele să plece cu ele, începe a chiu:

Mulțumesc la măicuța,
Că mi-o umplut lăduța
De haine ca mătasa
Și de giolgiu și de bumbac
Și m-o dat după om drag!

După aceasta, imediat, înconjurată de chemătoare, de druște, de petrecătoare, se pun în fruntea oaspeților și mergând îi cânta gogea. Se produce un ce tare atrăgător, când deoparte cântă gogea, iar de altă parte chiuiesc, fișcăiesc, hopăiesc, rar, strigă, când bea careva, să trăiască; cu un cuvânt peana nu poate descrie aceasta. Luminile de cununie, ca orișicând, când merg undeva, așa și acum le duc mirii aprinse, iar ceilalți au alte lumini sau felinare aprinse.

Datina de a merge în modul acesta pe drum e o datină romană. Și anume la romani, când se ducea mireasa la casa mirelui cu așa numita „pompa nuptialis”, două neamuri mai

¹ Unde nu spune mărimea colacilor, peste tot să se știe că sunt, ca și de la măcauele chemătoarelor.

NUNTA LA ȚĂRANUL ROMÂN DIN JURUL NĂSĂUDULUI

de-aproape ale mirelui, precum și trei „virgines” o conduceau pe aceasta. Cel ce duce fața de masă cu găina și plăcinta e identic cu cel ce ducea la romani cu această ocazie „panis farreus”, care era un fel de pâinișoară sau lipia. Jocurile, salturile, chiuiturile ce se fac la poporul nostru cu această ocazie sunt o derivare din jocul „thia sus”, care îl jucau romanii când duceau mireasa și care era un joc din cultul lui Bach care se folosea la ospete. Afară de aceia, purtau lumini și românii, ei încă duceau câte un obiect de-al miresei, iar „virgines” cântau pe drum anumite hore care sunt, toate, identice cu gogea de azi.

Una e de însemnat și anume: mireasa înainte de a pleca la casa mirelui, „se îmbălțește”, adică i se pun stebile pe cap, pe aceste pun o năframă mare albă cam de 1 m² ce se numește „sovon” (adică vâlul de mireasă). Acesta se leagă de stebile cu o ață împletită din scule roșii, galbene și albastre. Sovonul acesta e semnul că dânsa, de azi înainte, nu e mai mult fată și e iarăși de origine romană. Anume își trage originea de la „flameum” al miresei romane și care era un vâl de culoare galbenă, cu care se acoperea mireasa romană.

Ajungând oaspeții la mire, acolo, iarăși, se face petrecere sau ospăț. Mai adeseori se întâmplă însă că mirele nu adună oamenii până seara, pentru că trebuie să mai și doarmă. La petrecerea mirelui dintre tineri nu vin numai chemătorii și chemătoarele, ceilalți toți după ospățul de la mireasă au gătat pentru acel rând cu nunta; ba dacă le strânge nănașul cu colaci, atunci numai la nănași merg și la mireasă nu; cu un cuvânt, ei nu participă decât în o seară la ospăț.

Adeseori se întâmplă că mirele și mireasa adună oaspeții câte în două seri la ospăț și atunci se fac petrecerile alternative și nunta ține câte patru-cinci zile.

Este de însemnat că dacă petrecerile nu sunt împreunate, adică nu se continuă, atunci mirele și mireasa petrec pe nănași și pe alți oaspeți de onoare tot cu muzica și cu steagul până acasă; și când e să vină iarăși la petrecere, merg cu muzica după ei.

Pe Someș nu e în datină că ospeciorii să umble cu carul, ci numai când sunt din sate străine vin și merg cu căruța.

Se întâmplă câteodată că fiind sărmani mirele și mireasa se înțeleg și fac numai o singură casă petrecerea amândoi.

Dacă unul dintre căsătorinzi e văduv și anume mireasa atunci nu se face steag, nu este muzică, nu se îmbălțește mireasa, nu se înstruță; iar dacă e bărbatul, poate fi cu toate cele ca și cum ar fi holtei. Dacă mireasa este din alt sat, atunci nu vin oaspeții de acolo până când nu isprăvesc cu totul, apoi se pun pe căruțe și vin la mire. Cu această ocazie chemătorii umblă călări și poartă în spate niște „chepenege” fără mâneci cu guler îndoit, făcute din pânură albă și tivite cu postav de diferite culori, care chepeneghe sunt adevărate „togi” de-ale romanilor. Celelalte decurg în modul descris mai sus toate.

Cam de regulă ospățul se găta la mire. Acum, după atâta osteneală, după atâtea nopți nedormite, sunt foarte osteniți cu toții; în urma chiuitului celui mult toți sunt răgușiți și se văd pe ei urmele ospățului cu săptămânile.

Aceasta ar fi nunta țăranului român din jurul Năsăudului.

După ce – încât mi-a stat în putință – am descris nunta poporului țăran român din jurul Năsăudului, să-mi fie permis a face pe scurt câteva observări.

Sunt multe lucruri foarte frumoase și interesante în nunțile din poporul nostru, sunt multe momente de cea mai mare însemnătate, dar fără îndoială sunt alte pe cât de neînsemnate în sine, pe cât de neînsemnate în sine, pe atât de periculoase. Să căutăm numai la câteva. Pedepsa la care se obligă căsătoriți în caz de ruperea credinței, sila părinților, etc. Au nu sunt aceste așa niște lucruri care ruinează societatea în mod indirect quidem, dar cu foarte mari efecte? Da, căci dânsese dau însă a se face căsătorii, - unde soții trăiesc laolaltă numai din silă, fără iubire, fără stimă și fără alte multe calități ce trebuie să aibă o adevărată căsătorie, - sunt de cea mai mare stricăciune societății. Copiii atâtor soți de căsătorie, niciodată nu vor avea atare creștere încât să fie membri folositori familiei lor și prin dânsa societății omenesti. Cu tot dreptul, căci familia, educația și instrucțiunea din o familie pun bază bună sau rea statului. Ori dacă trebuie să mai consider și alte părți rele ale acestui lucru trist. Nu, că oricine se va putea convinge singur, judecând asupra lui!

Ce să mai zic oare de morburile cele multe și lungi ce se derivă din șederea la ospăț câte patru-cinci zile fără a dormi barem cât de puțin? Ce să zic despre timpul cel scump care îl pierde atâtea brațe tari pentru lucru? Ușor poate afla oricine concluzia.

Sunt apoi o mulțime de lucruri care sunt în contradicție crasă cu principiile pe care le propagă religiunea noastră și care, pe zi ce merge, se înmulțesc fără nici un folos de cei răuvoitori sau, mai bine-zis, ignoranți.

Va zice, poate, cineva că eu singur îmi contrazic, susținând odată că datinile poporului nostru sunt tezaur neprețuit, iar de altădată pledând contra lor! Nicidecum! Nu sunt în contra datinilor pure și oneste, ci le prețuiesc și respect; zic, însă, și voi zice că datinile rele, datinile adause de noi și alții, fără a căuta la urmările lor, fără a căuta la stricăciunea ce produc, - trebuie stârpite, le trebuie zis: Vincite felices, quibus est peracta fortuna jam sua!

Preoții și inteligența de pe la sate sunt chemați în prima linie a veghea asupra integrității și purității moravurilor unui popor, ci au ocazia de a vedea și a se convinge ce e rău și bun în popor; prin urmare datorința lor este de a lucra din toate puterile ca răul să se delătore și să se păstreze binele curat¹.

¹ *Tribuna*, Sibiu, Anul VII, 1890, nr. 205, pp. 823-824.

Pe coclaurile Sângeorzului

IOSIF CIUNTEREI

De vorbă cu lelea Maria Răzvanță, 64 de ani

- fragment -

Iosif Ciunterei (I.C.): Am oprit la lelea Maria Răzvanță, de 64 de ani. Ce mai faceți?

Maria Răzvanță (M.R.): Mulți ani să trăiți!

I. C.: Mai este un pic până să urăm „La mulți ani!”. Vremea trece.

M. R.: Voi creșteți, noi îmbătrânim.

I. C.: 64 de ani, îs mulți, îs puțini?

M. R.: No, îs mulți, că viața trece.

I. C.: Trece viața, trece.

M. R.: Când ești tânăr ți să pare, nu știu cum să zâc, și de trudă, nu te sature de lucru și trece timpul. Era fain când eram noi tineri.

I. C.: De ce era fain?

M. R.: Merem în șezătoare, ne da mama de lucru, torceam caier de fuior și să strângem fete și ficioari. Era fain. Atunci, până vineu ficioarii, noi, fetele, merem mai iute, ne dam cu sâta printre picioare, zâcând:

„De nu-ți vini

Îți plesni

De nu-ți pleca

Îți crăpa”

No, era fain atunci. Dar acum, tineretul nu prea au săracii. Mai era o nuntă, o botegiune...

I. C.: Ați zâs de șezători, cum erau?

IOSIF CIUNTEREI

M. R.: Merem, lucram. Să uita gazda căsii unde era șezătoarea cum merem acasă. Aveam toarse trei fuse de fuior. Zăce mama: să lucrați, să nu mereți mult cu ficiorii pe-afară, să stați de vorbă, să viniți, să fie ruzăle pline de torturi... Facem pânză de Paști. Pânzele le întindeam pe afară, cu cotarca, să le bdilim. Șî, no, lucram. Cum să zăc, vineu ficiorii, povestem, ficiorii zăceu în trișcă, giucam câte un gioc, iar mai lucram ș-apoi iar giucam... Așa erau atunci vremurile. Ne era drag.

I. C.: Erau tăt felul de jocuri atunci?

M. R.: Era fain atunci. Nu uit veci că era, să-ți povestesc un pic. Erau jocurile de Sâmedru la Năsăud. Ș-apoi merem lăturenî și ficiori și fete din tăte părțile, din Parva, Sângeorz, Rebrîșoara, Feldru, Nepos, din tăte părțile. Atăta era de fain...

I. C.: Ați făcut nunta într-o casă. cum ați făcut? Nuntă țărănească?

M.R.: Da, nuntă țărănească. Ne-am cununat aici la biserică. Atăta lume am avut! O fost fain.. tare fain era la nunți atunci mai demult. Nănași n-am avut numai două păreci, o părece din partea lui, una din partea me, da o fost fain. În două căsi o fost.

I. C.: Și mirele de unde o fost?

M.R.: Mirele a fost și el de aici, din sat, din Sângeorz. Numai ei o avut casă în sat, cu soacra. Acolo o stat, mai la deal de „Hebe”, acolo o stat cu tătu, acolo am avut noi grădina. După ce am venit eu la ei, soacra o avut bucata asta și i-o dat-o și am făcut anexa asta gospodărească...

I. C.: Ați mai avut frați?

M. R.: Da, cinci frați. Da am avut loc mult. Acolo unde-i casa părintească mai îi o soră și un frate. O fost din gazde și tata și mama.

I. C.: Ați fost sora mai mare?

M. R.: Nu, o soră mai mare îi în Rocna (Rodna, s.n.). eu îs a doua. Mama a avut un frate. O vândut 12 pământuri (proprietăți, s.n.). atăta pământ o avut. Ne-o dat părinții loc. și eu am sâlit să-mi facă casă în sat...

Notă: fotografiile fac parte din colecția autorului.

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CASA DE CULTURĂ SÂNGEORZ-BĂI

Excellentia

Alexandra, Ana și Oana Hoza

ISSN 2285-8229

ISSN-L 2285-8229